

ANDREA GONZÁLEZ BLANCO

DISLÈXIA I AUTOESTIMA: COM AFECTA A L'ALUMNAT

Treball fi de grau

Dirigit per Dr. Manel Fandos Garrido

Grau de Pedagogia

**UNIVERSITAT
ROVIRA i VIRGILI**

Tarragona, 2022

Resum:

Aquesta investigació té com a objectiu analitzar i determinar com és l'autoestima dels alumnes diagnosticats amb dislèxia i quins factors i actuacions s'han de dur a terme per fer front a la necessitat i abordar-la amb èxit.

La present investigació es portarà a terme a la realitat d'una institució educativa per valorar l'autoestima dels alumnes, concretament aquells diagnosticats amb dislèxia, i veure en quins àmbits o dimensions es veu reflectit el seu estat emocional. És per això que aquesta recerca tracta aspectes vinculats entre autoestima i dislèxia, com s'ha d'actuar, en quin context aquest nen/a es veu més afectat i quines són les estratègies pedagògiques que s'han d'aplicar.

Els resultats de la investigació han estat uniformes i han ajudat a veure que l'autoestima d'aquests alumnes es veu perjudicada sobretot en l'àmbit acadèmic i personal, ja que és possible que des de la institució no s'estigui aplicant les mesures necessàries. A partir de l'anàlisi i discussió dels resultats i les futures línies d'investigació, es proposa ampliar el ventall d'estratègies per aquests alumnes, és a dir, aplicar les correctes segons el seu grau i oferir més formació als professionals de la institució per saber com actuar amb aquests alumnes.

Paraules claus: Dislèxia, autoestima, trastorn de l'aprenentatge, contextos, àmbits d'actuació

Abstract

This research aims to analyse and determine the self-esteem of students diagnosed with dyslexia and what factors and actions must be carried out to meet the need and successfully address it.

This research will be carried out in the reality of an educational institution to assess the self-esteem of students, specifically those diagnosed with dyslexia, and see in which areas or dimensions their emotional state is reflected. That is why this research deals with aspects linked between self-esteem and dyslexia, how to act, in what context this child is most affected and what pedagogical strategies should be applied.

The results of the research have been uniform and have helped to see that the self-esteem of these students is harmed especially in the academic and personal field, since it is possible that the institution is not applying the necessary measures. Based on the analysis and discussion of the results and future lines of research, it is proposed to expand the range of strategies for these alumni, that is, to apply the correct ones according to their degree and offer more training to the professionals of the institution to know how to act with these students.

keywords: Dyslexia, self-esteem, learning disorder, contexts, areas of action

Resumen:

Esta investigación tiene como objetivo analizar y determinar cómo es la autoestima de los alumnos diagnosticados con dislexia y qué factores y actuaciones deben llevarse a cabo para hacer frente a la necesidad y abordarla con éxito.

La presente investigación se llevará a cabo en la realidad de una institución educativa para valorar la autoestima de los alumnos, concretamente aquellos diagnosticados con dislexia, y ver en qué ámbitos o dimensiones se ve reflejada su estado emocional. Es por ello que esta investigación trata aspectos vinculados entre autoestima y dislexia, cómo actuar, en qué contexto este niño/a se ve más afectado y cuáles son las estrategias pedagógicas que deben aplicarse.

Los resultados de la investigación han sido uniformes y han ayudado a ver que la autoestima de estos alumnos se ve perjudicada sobre todo en el ámbito académico y personal, puesto que es posible que desde la institución no se estén aplicando las medidas necesarias. A partir del análisis y discusión de los resultados y las futuras líneas de investigación se propone ampliar el abanico de estrategias para estos alumnos, es decir, aplicar las correctas según su grado y ofrecer más formación a los profesionales de la institución para saber cómo actuar con estos alumnos.

Palabras claves: Dislexia, autoestima, trastorno del aprendizaje, contextos, ámbitos de actuación

ÍNDEX

1. Introducció	7
1.1 Plantejament del TFG.....	7
1.2 Justificació i objectius de la investigació	8
1.3 Estat de la qüestió	10
1.4 Estructura de la investigació	10
2. Bases Epistemològiques	12
2.1 Marc conceptual	12
2.1.1 <i>Concepte de dislèxia</i>	12
2.1.2 <i>Causes que influeixen en la dislèxia</i>	14
2.1.3 <i>Característiques d'un nen o nena amb dislèxia</i>	17
2.1.4 <i>Síntomes i signes d'alerta dels nens/es amb dislèxia</i>	21
2.1.5 <i>Tipus de dislèxia</i>	23
2.1.6 <i>Com intervenir amb un alumne amb dislèxia</i>	25
2.1.7 <i>Concepte d'autoestima</i>	33
2.1.8 <i>Factors que influeixen a l'autoestima</i>	35
2.1.9 <i>Com afecta la dislèxia a l'autoestima? Quin impacte té?</i>	38
3. Disseny de la investigació	42
3.1 Paradigma i metodologia	42
3.2 Fases de la recerca	44
3.3 Contextualització: Població i mostra	45
3.4 Estratègies i instruments:	45
3.4.1 <i>Instrument</i>	45
3.4.2 <i>Estratègia</i>	48
3.5 Rigor científic i aspectes d'ètics:.....	49
4. Desenvolupament	50
4.1 Recollida de les dades.....	50
4.2 Anàlisi dels resultats.....	51
5. Conclusions i propostes	59
5.1 Aportacions de la investigació	59
5.2 Propostes de millora.....	63
5.3 Línies d'investigació futures.....	63
6. Fonts consultades	64
7. Annexos	68

ÍNDIX D'IL·LUSTRACIONS, TAULES I GRÀFICS

Il·lustració 1: Característiques d'un nen/a amb dislèxia.....	20
Il·lustració 2: Mapa conceptual de símptomes i signes d'alerta dels nens/es amb dislèxia..	23
Il·lustració 3: Esquema de l'autoestima.....	35
Il·lustració 4: Recomanacions de com treballar amb alumnes amb dislèxia	62
Taula 1: Àmbits d'actuació i intervenció per els alumnes amb dislèxia.....	30
Taula 2: Mesures universals, addicionals o intensesives	32
Taula 3: Fases de la recerca.....	44
Gràfic 1: Valoració total per gènere.....	53
Gràfic 2: Valoració de la mostra en l'àmbit acadèmic.....	54
Gràfic 3: Valoració de la mostra en l'àmbit personal	55
Gràfic 4: Valoració de la mostra en l'àmbit familiar.....	56
Gràfic 5: Valoració de la mostra en l'àmbit social	57
Gràfic 6: Valoració global de la mostra envers les preguntes	58

1. Introducció

1.1 Plantejament del TFG

Aquest projecte està decantat a com l'alumnat diagnosticat amb dislèxia generalment té una autoestima més baixa, en concret al cicle de primària i secundària. Existeixen molts tipus de trastorns de l'aprenentatge que al llarg dels anys s'han anat reconeixent i estudiant amb profunditat, amb la finalitat de poder detectar si algú en pateix, fent-los un diagnòstic i un seguit de proves per saber si realment aquesta persona presenta una simptomatologia relacionada amb algun trastorn de l'aprenentatge.

Es pot observar que avui en dia es detecten més persones que presenten alguna simptomatologia relacionada amb algun trastorn de l'aprenentatge. Aquest fet és, quasi amb total seguretat, causat per la manca de recursos necessaris per poder fer aquestes deteccions o també per una mancança en estudis o poca formació dels professionals per fer aquests diagnòstics, en altres èpoques.

És molt probable, per tant, que moltes persones patissin algun trastorn de l'aprenentatge i com que no han sigut diagnosticats de manera precoç, és possible que hagin tingut repercussions en el nivell de la seva autoestima o fins i tot en la seva evolució en l'àmbit acadèmic, a causa de no rebre cap mena de tractament o reeducació.

Si ens centrem més en la investigació, es pot destacar que és un assumpte que en l'actualitat té molta visibilitat i que cada vegada més s'està donant la importància necessària a la fusió dels dos conceptes, autoestima i dislèxia. Les escoles, avui dia, tenen una mancança cap aquest objecte d'estudi i, per tant, gràcies a aquesta investigació es vol donar a entendre que l'alumnat que pateix dislèxia pot tenir una afectació en la seva autoestima i, en conseqüència, necessita un suport per part dels centres educatius, professionals externs i la seva pròpia família o tutors/es legals.

Per altra banda, cal esmentar que existeixen pedagogs i pedagogues que tenen una formació permanent bàsica per poder detectar aquests trastorns i treballar-los conjuntament amb la seva afectació a escala emocional. És per això que considerant-nos que com a futurs pedagogs/es, hi ha d'haver uns professionals molt ben formats per poder detectar aquestes dificultats i poder fer un gran treball en l'àmbit cognitiu i emocional del nen/a afectat fent així que aquestes alteracions es detectin amb un marge ampli de temps per poder planificar dites intervencions.

En afegit, aquesta detecció precoç pot ajudar a l'alumne en el seu procés d'ensenyança-aprenentatge i que no pateixi tantes dificultats per tal que la seva evolució acadèmica sigui favorable i s'apliquin les estratègies i instruments necessaris perquè aquests se senti motivat i que tingui les mínimes afectacions a escala acadèmica, emocional, personal o social.

Així doncs, l'elecció d'aquest tema ve determinada a què jo soc una persona diagnosticada amb aquesta alteració de l'aprenentatge, però detectada de manera tardana, fet així que en l'àmbit emocional és possible que hagi tingut una afectació, desmotivació i frustració en l'àmbit acadèmic. Tot això és possible pel que he comentat anteriorment, és a dir, en temps anteriors no va haver-hi un professional qualificat per diagnosticar aquesta simptomatologia o fins i tot un professorat no format per poder observar els indicadors i detectar dit trastorn.

A partir d'aquí, vaig tenir alguna dificultat a l'hora de l'elecció del tema; tanmateix sí que és veritat que gran part del meu subconscient tenia clar que volia decantar la meva investigació aquest trastorn de l'aprenentatge i investigar, analitzar i valorar si és veritat que té una afectació emocional. És per això que vaig acabar decidint que volia estudiar la relació que hi havia entre els conceptes com l'autoestima i dislèxia i com és aquesta autoestima en l'alumnat diagnosticat amb dislèxia. D'aquesta manera, gràcies a aquesta investigació també es podran analitzar altres factors relacionats, com pot ser l'actuació del professorat i les famílies, la formació que tenen, el coneixement, per poder fer un diagnòstic precoç i no tardà.

1.2 Justificació i objectius de la investigació

Diversos autors (Zuppardo, Serrano, et al 2017), en els seus estudis de recerca ens parlen del fet que el perfil emocional-conductual dels nens i adolescents amb dislèxia, sol ser bastant baix. La majoria tenen una visió negativa d'ells mateixos, tant en l'àmbit acadèmic, personal, familiar o fins i tot de caràcter social, on tendeixen a sentir-se amb més ansietat, el qual és el símptoma més freqüent a escala emocional d'aquests nens (un 70% en comenta Nelson & Harwood, citat per Zuppardo, Serrano, et al 2017). Tot això té una repercussió notable a llarg termini associat amb el seu desenvolupament acadèmic.

Fernández et al citat per Zuppardo et al 2017, ens afirma que els alumnes diagnosticats amb dislèxia, conseqüentment tindran una baixa autoestima, fruit dels seus esforços i veient que no tenen un reflex, això farà que la seva motivació disminueixi, no sentin interès per aprendre, es marquin objectius i no arribin a aconseguir-los tot i la dedicació, generant així un fracàs escolar, això passa amb els alumnes amb dislèxia.

A banda, altres autors (Hellendoorn et al citat per Zuppardo, Serrano, et al 2017) comenten que han realitzat estudis previs, entrevistant a persones adultes diagnosticades amb dislèxia al llarg del seu recorregut acadèmic, i mostren que van tenir problemes d'autoestima, on els seus anys escolars van ser difícils, ja que tot i el seu esforç i dedicació, no assolien els seus propòsits i conseqüentment van patir fracàs escolar.

Altrament, els estudis remarquen que generalment les persones dislèxiques tenen una autoestima més baixa. Zeleke citat per Zuppardo, Serrano, et al 2017, parla del fet que el 89% dels alumnes amb dislèxia tenen una autoestima acadèmica significativa més baixa respecte al grup control. És per això, que és primordial analitzar l'autoestima i el perfil emocional d'aquestes persones per determinar les seves característiques i analitzar-les i tenir un futur millor per a la intervenció.

D'aquesta manera la investigació es contextualitza en l'àmbit acadèmic/ institucional, concretament en les etapes de primària i secundària valorant si és veritat que l'alumnat diagnosticat amb dislèxia, sol tenir una autoestima més baixa situant així aquests alumnes com a centre d'estudi per respondre les següents **preguntes d'investigació**:

- De quina manera afecta l'autoestima en aquests alumnes?
- Com actuen els centres educatius envers aquest alumnat? Estan aplicant les mesures correctes?
- Els professionals de l'educació estan preparats per abordar aquesta necessitat?
- És cert que hi ha una vinculació tan gran entre el concepte d'autoestima i dislèxia?

A fi d'assolir aquest propòsit, s'han proposat uns objectius, que es poden classificar en dues tipologies: l'objectiu general i objectius específics. Pel que fa a **la finalitat general, és identificar si l'alumnat diagnosticat amb dislèxia té una autoestima més baixa.**

Com a **objectius específics**, s'ha volgut remarcar i plantejar tres, que són els esmentats a continuació:

- Conèixer la relació i l'impacte que hi ha entre aquests dos conceptes.
- Conèixer els motius que comporta que l'alumnat diagnosticat amb aquest trastorn tingui una autoestima més baixa.
- Identificar quines estratègies s'utilitzen alhora tractar amb un possible cas.

1.3 Estat de la qüestió

L'estat de la qüestió és una síntesi de coneixements, recerques i estudis previs i existents sobre la disciplina en la qual es basa la investigació treballada. Podem comentar que és una estratègia de recerca innovadora que ens ajuda a saber quantes aportacions hi ha fins al moment sobre el nostre estudi de camp.

En el Centre de Recursos per a l'aprenentatge i la investigació (CRAI) de la Universitat Rovira i Virgili, hi ha quaranta resultats cercant autoestima i dislèxia. Però és cert que hi ha molt pocs estudis que m'ajudaran com a punt de partida en la meva recerca, ja que la majoria d'estudis previs parlen dels dos conceptes per separat i no de manera conjunta.

En el CRAI de la Universitat de Barcelona, la cerca de resultat augmenta, però continua passant el mateix, és a dir, hi ha molt pocs estudis que fusionin els dos conceptes. D'igual manera que succeeix en el CRAI de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Tanmateix, es pot observar que els articles que poden ajudar al punt de partida en aquest treball són bastant actuals, sobretot en els 5 últims anys; no obstant això, hi ha una àmplia investigació sobre els dos conceptes per separat, però per contra, junts encara hi ha mancança. Els estudis actuals valoren molt l'autoestima dels nens i adolescents en els diferents contextos on es desenvolupen, fruit que ajuda a la investigació i donar peu a la importància d'aquests dos conceptes per aquests alumnes.

1.4 Estructura de la investigació

Aquest projecte està dividit en una sèrie d'apartats que a continuació es mostraran i detallaré amb profunditat:

El primer apartat consta d'una part inicial, és a dir, una introducció. Dins d'aquest apartat, es plantegen diferents apartats com són la justificació de l'elecció del tema i s'han detallat les causes perquè s'ha decidit escollir aquest tema d'investigació. Un altre bloc on s'especifiquen els objectius de la investigació, tant en l'àmbit general com específic, reforçant aquests amb diferents estudis previs sobre el tema i reformulant preguntes de recerca.

I per últim detallar de manera profunda l'estructura que tindrà la recerca, posant èmfasis en cadascun dels apartats i precisar la informació necessària i rellevant que comporta cadascun d'aquests. A banda de també demostrar quants estudis previs hi ha sobre l'objecte de recerca.

En segon lloc, es troba un apartat que descriu les bases epistemològiques i que està dividit en el marc conceptual.

En relació amb el marc conceptual, en primer lloc s'explicarà tot el relacionat amb la dislèxia, és a dir, el concepte, les causes, les característiques, símptomes i signes d'alerta dels nens i nenes amb dislèxia, juntament amb els tipus de dislèxia que hi ha i com s'ha d'intervenir.

Seguidament es realitzarà el mateix però amb el concepte d'autoestima com que és, els factors i el desenvolupament evolutiu del mateix. Un cop dut a terme tota aquesta recerca, es farà una fusió dels dos conceptes i veure quina relació i impacte tenen.

Amb relació al marc metodològic, s'afirmarà amb arguments teòrics i paradigmes positivistes en què es fonamenta aquesta investigació, i es proporcionarà una base teòrica sobre el perquè d'implementar els diferents instruments escollits, fent així una recollida de dades de manera quantitativa i qualitativa.

De igual manera, es detallarà el disseny de la investigació, on s'explicaran els diferents passos que s'han seguit per dur a terme dita investigació. Primerament, es definiran els objectius de la investigació. A continuació, les estratègies metodològiques, amb el suport i suports d'articles i exemples de qüestionaris previs per dur a terme l'instrument més de caràcter personal. A banda, també es comentaran el perquè s'ha decidit escollir aquest instrument, les dades que es volen obtenir i el públic al qual va adreçat. Per un altre costat, la relació que hi ha amb els dos instruments implementats per poder validar i justificar el perquè dels resultats futurs assolits. Finalment, en aquest apartat també es plasmarà el rigor científic, és a dir, els criteris de validesa.

Seguidament, ens endinsarem en l'apartat de desenvolupament, on es detallarà quin ha sigut el procés per la recollida de dades, a banda de la seva anàlisi i extracció de les conclusions per verificar les respostes.

Per acabar s'observaran les conclusions sobre el tema de la investigació, on es refutarà o confirmarà la hipòtesi principal. A més, també es farà una reflexió de caràcter personal on s'analitzen els diferents aspectes i si s'han aconseguit els objectius proposats. A més, també se suggereixen propostes de millora, fent una valoració constructiva i crítica de totes les fases del treball. Per acabar, es parla de les diferents línies futures per continuar investigant aquest propòsit d'estudi.

Al final de la investigació constarà un apartat de bibliografies consultades, amb una fiabilitat i un rigor científic. D'igual manera, un apartat d'annex que seran aspectes que complementaran l'estudi de recerca.

2. Bases Epistemològiques

2.1 Marc conceptual

2.1.1 Concepte de dislèxia

Segons el Col·legi de Logopedes de Catalunya (2018) la dislèxia és un trastorn de l'aprenentatge que afecta principalment a l'habilitat lectora, és a dir, a la fluïdesa en com es llegeixen les paraules i en la seva escriptura. En referència aquest procés lector i escriptor, l'alumnat que pateix dislèxia sol tenir alterades les habilitats de consciència fonològica, memòria verbal i velocitat de processaments verbal.

El mateixos autors ens han comentat que les dificultats que s'observen quan un alumne té dislèxia són: alteracions en el llenguatge, coordinació motriu, càlcul mental, entre d'altres. També tindran dificultats en tots els aspectes relacionats amb la concentració i planificació, ja que Rello (2018) ens comenta que poques vegades la dislèxia apareix sola, si no que freqüentment està acompanyada d'altres trastorns de l'aprenentatge. Entre el 18- 42% dels casos manifesten també TEA O TDAH, on tenen dificultats per mantenir l'atenció en activitats acadèmiques o quotidianes. A més, poden tenir una falta de control d'impulsos. El 2-6% dels nens i nenes amb dislèxia poden presentar també discalculia, és a dir, la dificultat per entendre i treballar els números. Més del 50% dels casos també presenten problemes de disgrafia, és a dir, falta de coordinació de la mà i braç a l'hora d'escriure. Tanmateix, aproximadament el 26% dels alumnes presenten síndrome d'estrès visual, és a dir, la irregularitat de processament perceptiu, que es caracteritza per distorsions d'aquesta percepció visual. A banda, aproximadament el 50% d'aquests alumnes poden manifestar lateralitat creuada, la no definició correcta dels dos costats, això fa que la coordinació i orientació espacial tinguin dificultats. Finalment, entre un 2- 5% d'aquests alumnes també poden presentar altes capacitats, caracteritzat per tenir potencial en altres habilitats i, per tant, es fan fortes en aquests aspectes.

Aquesta és la raó que prova que la dislèxia no està relacionada amb la intel·ligència general, ja que hi ha persones amb dislèxia que tenen un coeficient intel·lectual elevat.

Altrament, la gravetat és molt important, pel fet que s'analitza i s'examina l'alumne a com respon a la intervenció que se li fa. Aquesta ha de ser molt bona a escala pedagògica, amb els recursos propis i necessaris, ja ve sigui els dels professionals, el dels mestres, o de suport més intensiu. Tot això farà que l'alumne respongui a la intervenció, disminueixi de manera progressiva la seva intensitat, i poder mantenir i millorar el seu progrés. Tanmateix, aquesta alteració persisteix durant l'adolescència i l'edat adulta, però sí que és cert que si hi ha hagut una qualitat en la intervenció i un bon suport en l'alumne, tant en l'àmbit familiar com escolar, és possible que les dificultats siguin menors.

Per un altre costat, la Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (XTEC), ens defineix la dislèxia com un trastorn genètic que té una afectació entre un 5 i un 17% de la població, sense que hi hagi diferències significatives entre els diferents sexes. Segons aquesta font, la clau de l'aparició d'aquests trastorns és causat per problemes en l'embaràs o el part, el mètode d'ensenyament de lectura i escriptura, l'autoestima que pugui tenir el nen/a i la falta de motivació, a la vegada també de pautes educatives amb mancances o l'ús de dispositius electrònics amb molta freqüència i inadequats.

Per un altre costat, Oltra 2020, defineix aquest concepte com un trastorn de l'aprenentatge que es caracteritza per una dificultat severa o moderada en l'eloqüència de paraules.

A més, segons Cantos (2021) citat per Werth en el seu manual de diagnòstic i estadística, la dislèxia és un concepte que el podem definir com l'alumne mostra un rendiment baix en la lectura i no és conseqüència de tenir una deficiència visual, un trastorn auditiu o fins i tot una patologia neurològica. A més, l'autor Werth (2019) menciona que la dislèxia és una alteració de l'aprenentatge que també on es poden observar diferents anomalies a l'hora de la comprensió lectora, l'ortografia i en la mateixa lectura.

Per un altre costat, Rello & Rozensztejn, descriuen que la dislèxia és una dificultat específica de l'aprenentatge d'origen neurobiològic, que està basat en el fet que l'alumne té dificultats per reconèixer amb precisió les paraules, irregularitats en la descodificació i en l'escriptura. Totes aquestes dificultats es veuen reflectides en l'aspecte fonològic del llenguatge. Per tant, aquests nens i nenes poden presentar dificultats en la comprensió lectora i una experiència lectora reduïda que pot afectar tant en el vocabulari, per ser escàs, i en les bases del coneixement.

En addició les mateixes autores al·ludeixen que aquest trastorn tot i rebre el mateix ensenyament no arriben aconseguir les habilitats lingüístiques de lectura, escriptura i ortografia esperades, segons el seu nivell evolutiu. A més, també comenten que la dislèxia és universal, que les seves manifestacions són diferents de cadascuna de les llengües, en funció de la regularitat del sistema ortogràfic.

En definitiva, segons el Ministeri d'Educació, Cultura i Esports (2012) és una irregularitat exclusiva i específica amb base neurobiològica que afecta la descodificació de la parla, és a dir, hi ha poca precisió en la lectura, i en el reconeixement de les paraules, poca fluïdesa i velocitat en la lectura, fent així que afecti en el rendiment acadèmic de l'alumne i enredereixi la seva capacitat lectora fins a dos anys menys. A més, aquest trastorn també ve lligat amb problemes amb l'escriptura, ja sigui en redaccions, comprensions i faltes ortogràfiques.

2.1.2 Causes que influeixen en la dislèxia

Segons Ramírez (2011) comenta que tot i haver-hi diferents estudis que parlen sobre aquests trastorn, no hi ha unes causes determinades que afirmen o desmenteixen que l'alumnat que pateix aquesta alteració sigui per uns motius justificats. És veritat, que aquesta autora remarca que alguna de les possibles causes podrien ser factors hereditaris, genètics, lesions cerebrals, problemes i aspectes de caràcter emocionals, o fins i tot anomalies en la percepció visual, dominància cerebral o incoherència entre els dos hemisferis.

Així mateix, aquesta investigadora comenta que una de les possibles causes principals en els nens i nenes més petites podria ser la baixa consciència fonològica¹. D'igual manera, parla del fet que una de les raons principals de la dislèxia és que l'alumnat que la pateix pot tenir un trastorn perceptiu-visual, ja que els hi pot perjudicar en la capacitat d'organitzar de manera correcta els materials, en la seva lateralitat (esquerra-dreta) fent així que tinguin un coneixement inadequat de l'esquema corporal.

De la mateixa forma, Outón (2002), reafirma que s'han realitzat molts estudis des de diferents vessants (cognitiva, conductual biomèdica, etc.) per intentar identificar quina o quines són les causes principals d'aquest trastorn de l'aprenentatge. Però malauradament, no hi ha hagut un resultat empíric que verifiqui la causa o causes principals. Igualment, aquests autors comenten que hi ha algunes causes documentades que són les següents:

¹ Coneixement que té una persona per poder separar la parla i l'escriptura en estructures cada vegada més petites (Ramírez, 2011)

- **Diferències genètiques:** Outón (2002) diu que els estudis que s'han fet recentment ens confirmen que aquest trastorn és d'origen hereditari. Així doncs, destaquen un estudi realitzat amb germans bessons. Aquesta investigació parla de la comparació que hi ha d'aquests dos germans en el rendiment lector i poder analitzar si existeixen diferències o similituds rellevants. Aquesta la fan a través de dos germans que comparteixen els mateixos gens i dos germans que comparteixen el 50% dels gens, com a qualsevol germà. Olson et al citat per Outón (2002) van dur a terme aquest estudi valorant si hi havia una predisposició genètica en el processament fonològic i ortogràfic de la lectura. Els resultats obtinguts van afirmar que hi havia un domini genètic significatiu en el processament fonològic, però no en l'ortogràfic. Tanmateix, els mateixos autors van dur a terme un estudi més complex amb una mostra més àmplia i van evidenciar que tant les habilitats fonològiques com les ortogràfiques tenien una tendència elevada a escala genètica.

També Outón (2002), menciona que estadísticament hi ha diferència entre sexes. Els nens manifesten 3 o 4 vegades més que les noies aquest trastorn de l'aprenentatge, fent així que el 80% dels alumnes diagnosticats amb dislèxia siguin homes. D'igual importància, el ventall d'estudis que s'han realitzat en l'àmbit molecular i bioquímic ha tingut un impacte molt important en els coneixements genètics de la dislèxia, fent així que els investigadors vulguin saber quins són els gens que influeixen en l'aparició d'aquest trastorn. Smith et al citat per Outón (2002) comenten que el gen principal és el cromosoma núm. 15, però Calderón et al interpreten que el cromosoma núm. 6 és el responsable de la dificultat lectora. Encara que Fagerheim et al assenyalen que el gen que fa que aparegui aquest trastorn és el 2 i 6. És així doncs .s'afirma que pot haver-hi una varietat genètica en l'origen d'aquesta alteració.

- **Diferències neurològiques:** Gran part de la comunitat científica, pronuncia que la dislèxia és originada per un motiu hereditari, però pel contrari també hi ha una gran part d'investigadors que parlen del fet que la dislèxia és un factor originat a escala neurològica, més concretament, per una irregularitat cerebral. És veritat que s'han dut a terme molts estudis sobre aquesta variable, però han sortit molts contradictoris, fet que origina que no es tingui clar quin és el concepte de la paraula dislèxia.

Galaburda citat per Ourtón (2002), ens parla d'un estudi que s'ha dut a terme. Aquest tracta de comprovar dotze cervells de persones dislèxiques amb dotze que no. Es va arribar a la conclusió que l'hemisferi dret era més gran del que és habitual, ja que presentaven una simetria molt referent en el que seria el plànol temporal dels dos hemisferis.

En referència a les diferències funcionals en el cervell d'aquestes persones, ha sigut analitzada i contrastada a través diferents tècniques neurofisiològiques. Mc. Pherson et al citat per Outón (2002) van executar un estudi amb un grup de 16 persones que tenien dislèxia, classificats en dues tipologies, els disfònics o fonètics, segons si tenien dificultats per la lectura de pseudoparaules i després un grup de 16 alumnes que no tenen cap dificultat lectora ni d'escriptura. Els resultats van manifestar que els dislèxics disfònics presentaven dificultats més reduïdes en el lòbul esquerre per estímuls auditius, mentre que l'altre tipus, ho feia en el lòbul frontal per estímuls visuals.

- **Diferència en els processos visuals:** En relació amb aquest tema, tenim que la causa principal continua sent els moviments oculars irregulars. Hi ha un estudi molt important que menciona Pavlidis citat per Outón (2002) que tracta d'estudiar els moviments dels nens i nenes dislèxiques amb altres nens i nenes que presentaven altres irregularitats, ja bé siguin ambientals, intel·lectuals, entre altres i amb els lectors que tenien un nivell més avançat. Va comparar que els lectors que presentaven altres simptomatologies , no relacionades amb la dislèxia, van poder analitzar que fan els mateixos procediments que els lectors amb un nivell correcte segons la seva etapa evolutiva. L'únic aspecte a destacar és que van més lents i fan més regressions. Tanmateix, el moviment de les persones amb dislèxia és diferent. La seva seqüenciació és errònia, la lectura de la pàgina desordenada, salten de paraules amb una llunyania molt afeixugada, entre altres. Aquests autors van inventar un test en què els individus havien de seguir una seqüenciació de llums que anava de dreta a esquerra i a la inversa i havien de dir en quin moment s'encenien. Els dislèxics va obtenir resultats molt dolents i erronis en diferència als altres dos grups, que no van tenir cap mena de dificultats, fent així que els moviments oculars siguin un indicador per diagnosticar aquests trastorn.

De la mateixa manera, també s'han realitzat altres estudis sobre els processos visuals d'aquestes persones, els quals són *absència de dominació ocular*, que faria que els dislèxics no sabessin trobar les lletres i paraules a la pàgina (Stein y Fowler, citat per Outón 2002) o el *manifest de síndrome de sensibilitat escotopia*, és a dir, baixa

resolució, fotofòbia, falta d'atenció, que fa que hi hagi una disfunció en la perspectiva on l'alumne veu les paraules borroses, les pàgines les veuen escrites d'una forma diferent, que fan que siguin inhàbils per mantenir la concentració i l'atenció en el que llegeixen (Irlen citat per Ourtón, 2002).

- **Diferències en els processos lingüístics:** L'autora Ourtón (2002) comenta que aquest trastorn de l'aprenentatge també està enllaçat amb els processos lingüístics, concretament tots aquests relacionats amb l'adquisició de la parla, la comprensió lectora, la pronunciació de les paraules polisíl·labes, comprensió d'oracions complexes sintàcticament, on les persones que presenten aquest trastorn tenen aquestes dificultats.

En definitiva, l'autora mencionada anteriorment, parla que s'han realitzat diferents investigacions que mostren que hi ha unes dificultats connaturals, amb un base neurològica i de caràcter hereditari, ja que diferents membres de la familiar ho poden presentar. En canvi, hi ha molt dubte de si hi ha altres irregularitats cerebrals implicades en aquest trastorn o no.

2.1.3 Característiques d'un nen o nena amb dislèxia

Referent a les característiques Ramírez (2011) menciona que aquest trastorn de l'aprenentatge té unes característiques bàsiques, però la forma en com es manifesten i en quin grau pot ser diferent en cadascun dels nens i nenes.

És per això que els professionals han de tenir molt en compte aquests alumnes, ja que presenten algunes característiques i n'hi ha d'altres que no. Per aquesta raó, s'ha de generar un pla individualitzat a cadascun dels nens i nenes, readaptant el seu procés d'ensenyament-aprenentatge i adaptant-se a les seves necessitats i característiques pròpies, fent així que l'alumne tingui confiança en si mateix, una motivació, interès i estratègies d'aprenentatge per poder continuar avançant.

En primer lloc, trobem els **trastorns perceptius** que parlen que l'alumne ha de tenir una percepció espacial, és a dir, ha de saber la situació que tenen els objectes i altres persones en l'espai en referència al seu propi cos. Per tant, l'alumne dislèxic que pateix aquesta característica, no té unes coordenades de a dalt-baix, esquerra-dreta , davant-darrere i, en conseqüència, té dificultats per plasmar en un full la direcció i forma de cada símbol. El nen i nena que té dificultats per reconèixer a dalt-baix, tindrà problemes per diferenciar les lletres

u/n o p/b. D'igual manera, el nen/a que no sàpiga distingir esquerra-dreta, no sabrà reconèixer les lletres com d/b o p/q, ja que tenen formes simètriques iguals.

Per una altra banda, en referència a l'orientació temporal, l'alumne tindrà complexitat en l'aprenentatge a l'hora d'estudiar conceptes com abans-després o estructures rítmiques, demostrant així que el seu llenguatge és arrítmic o fent pauses inadequades o inversions orals.

És per això que aquesta percepció és molt important tant a escala auditiva com visual, ja que, si aquests alumnes no la tenen tindran dificultats per diferenciar els sorolls de les paraules i, per tant, cometre errors en la lectura i escriptura de paraules similars.

En segon lloc, parlem de les **alteracions psicomotrius**. Els nens i nenes que pateixen aquest trastorn de l'aprenentatge presenten disfuncions psicomotores, com per exemple, alteracions al to muscular, immaduresa psicomotora, entre altres. Però si que és veritat que aquestes irregularitats van acompanyades d'alteracions concretes com la falta de ritme, la falta d'equilibri o coneixement diferent de l'esquema corporal. Tenen dificultats per mantenir l'equilibri tant en moviments actius com estàtics. A més, també tenen ritmes asimètrics i sense relació. Per últim, en referència a l'esquema corporal, tenen una imatge corporal errònia per a una correcta orientació.

Unit amb el que s'ha comentat anteriorment, una de les altres característiques seria la **incorrecta lateralitat**. És a dir, aquests nens i nenes tenen una dificultat en l'organització de l'espai i llenguatge, fent així que no tinguin un domini lateral definit.

Seguidament, un altre aspecte és l'**alteració amb el llenguatge**, és a dir, l'alumnat amb dislèxia té un ventall reduït de vocabulari, formes verbals incorrectes, dificultats en la col·locació de les síl·labes, etc.

En tercer lloc, trobaríem **dificultats dins de l'àmbit escolar**. Aquestes són les següents:

- Dificultats per acabar les tasques, per manca de recursos i estratègies.
- Dificultat per adaptar-se a nous espais i ambients.
- Molta inversió del seu temps en realitzar deures.
- Poca comprensió lectora.
- Prefereixen llegir en veu alta.
- Entendre malament les paraules a l'hora de llegir.

- Velocitat lectora baixa segons el seu nivell acadèmic.
- Excés de faltes d'ortografia.
- Mala cal·ligrafia.
- Dificultat per aprendre noves paraules.
- Dificultat matemàtica.
- Dificultat per seguir instruccions o seqüències complexes.
- Poca memòria a curt termini.
- Mala organització.

Sí que és veritat que aquests alumnes no tan sols tenen aspectes negatius, sinó que també tenen habilitats i capacitats pronunciades, com la creativitat i la imaginació o les habilitats comunicatives orals. A més, també són molt intuïtius, les seves solucions són molt innovadores.

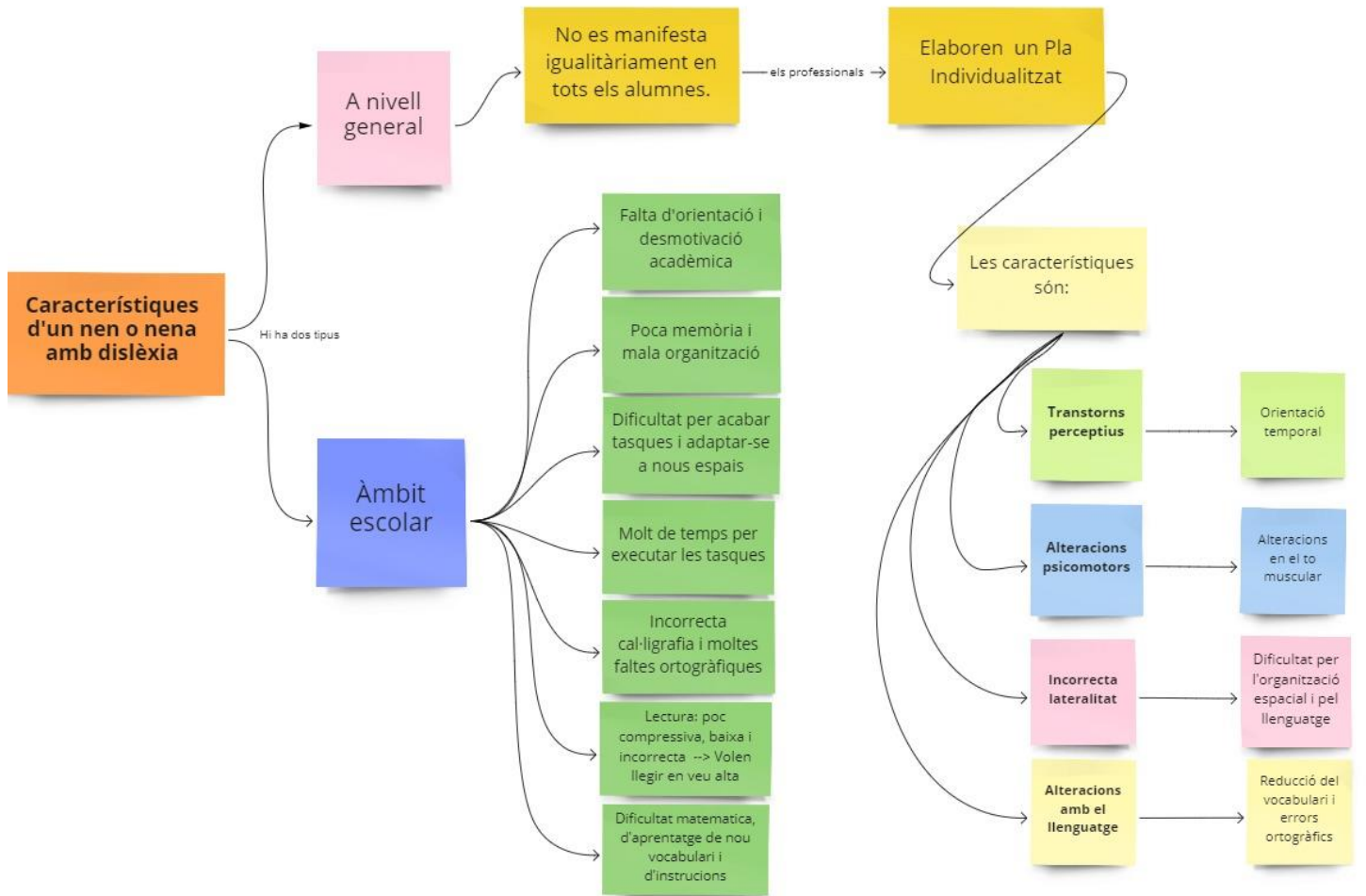
Tanmateix, tenen un raonament tridimensional, integral i global. Així mateix, també tenen facilitat per interconnectar amb altres disciplines.

A continuació, aquests alumnes també tenen **falta d'atenció**, ja que com fan un sobreesforç en el seu procés lector, a vegades perden l'interès i es desmotiven a l'hora de llegir.

Per finalitzar, relacionat amb el que s'ha comentat anteriorment, també tenen un **desinterès pels estudis**, majoritàriament per la falta de recursos estratègics per part del centre educatiu i el desinterès de les famílies fent que el nen/a es desmotivi, i, per tant, el seu nivell acadèmic sigui baix. A més, tot plegat comporta que el seu estat emocional sigui més baix i, com a resultat, afecti tant en l'àmbit personal com escolar, perquè tenen baixa autoestima, inseguretats, no confien en si mateixos, se senten diferents, tenen por en executar tasques (llegir en grup, escriure, etc).

A continuació es plasmarà de manera més esquemàtica i visual les diferents característiques que té un nen/a amb dislèxia. Aquest recurs ajuda a esquematitzar i sintetitzar la informació recollida en aquest apartat

II-lustració 1: Característiques d'un nen/a amb dislèxia

miro

Font: Elaboració pròpia

2.1.4 Síntomes i signes d'alerta dels nens/es amb dislèxia

L'apartat de símptomes està molt enllaçat amb el comentat anteriorment de les característiques. Com bé ja s'ha pogut investigar els nens i nenes dislèxics tenen unes característiques en comú, però el seu manifest i el grau amb el qual ho fan pot ser diferent. És per això que els símptomes segons la seva etapa evolutiva també van evolucionant o canviant. No obstant, gràcies a la investigació duta a terme per Ramírez (2011) es plasmarà la simptomatologia que presenten aquests nens i nenes des de l'etapa d'infantil fins a iniciar la secundària.

En referència al **segon cicle d'educació infantil (3 a 6 anys)** aquests nens i nenes presenten el següent:

- Baix desenvolupament de la parla amb dificultat per desenvolupar vocabulari, pronunciar paraules, etc.
- Inmaduresa i confusió en el reconeixement de les parts del cos.
- Lent recordatori dels números, les lletres, els dies de la setmana, colors, etc.
- Irregularitats a l'hora de fer rutines o seguir instruccions.
- Dificultat per cordar i descordar la jaqueta.
- Poc control del seu esquema corporal.
- Inmaduresa en motricitat fina (incorrecció a l'hora de tallar amb tisores, agafar el llapis).
- Lateralitat creuada.
- Falta d'atenció.

En referència a l'**etapa de primària** aquests alumnes en la franja de 6 i 7 anys, mostren:

- Dificultats en la parla.
- Confusió de paraules que es pronuncien similar.
- Dificultats per identificar lletres i sorolls d'aquesta lectura

Seguidament en **l'etapa de 7 a 11 anys** aquests alumnes presenten simptomatologies relacionades amb:

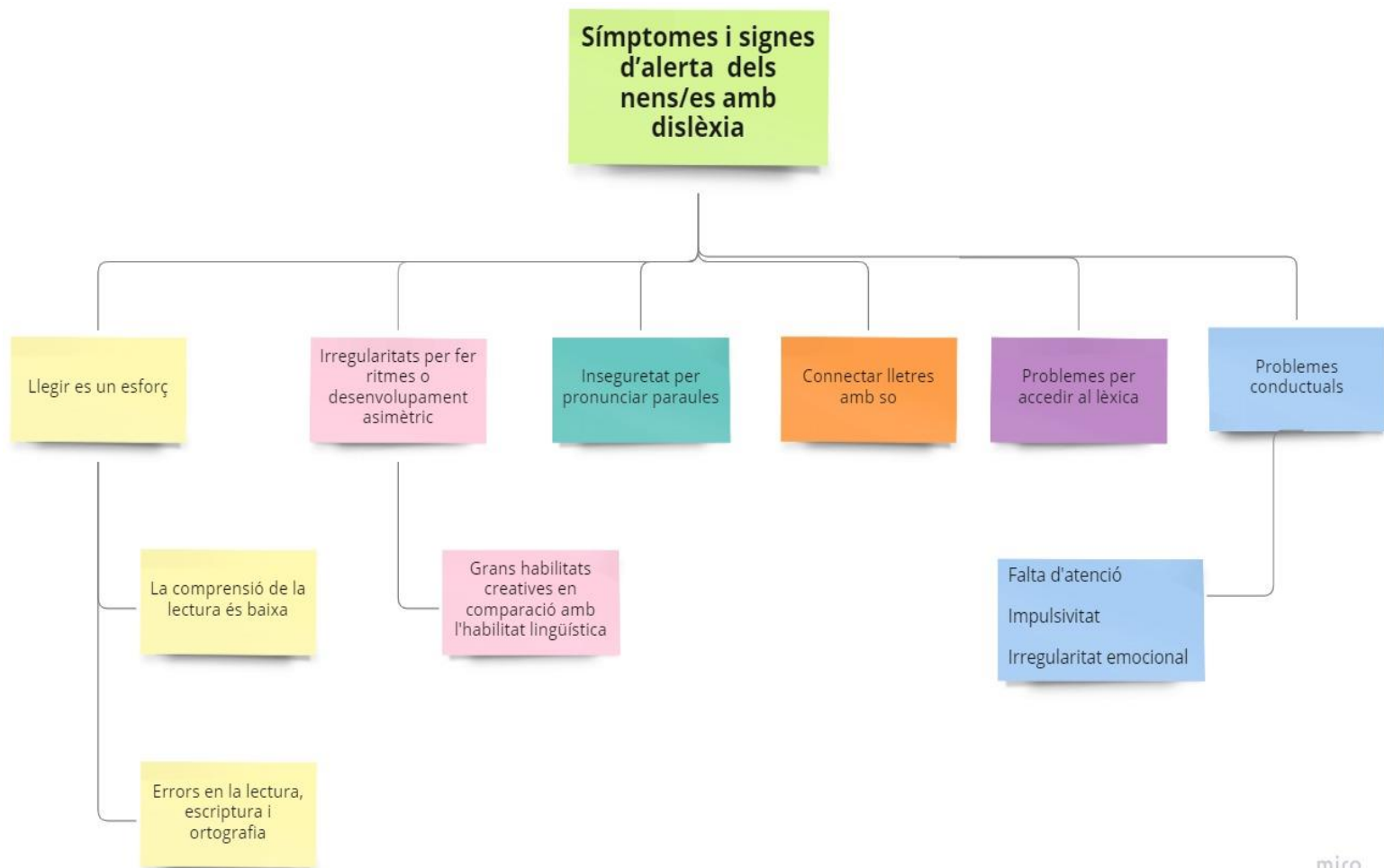
- Inversió de lletres, números i paraules.
- Confusió de l'ordre de lletres dins d'una mateixa paraula
- Continuen tenint dificultat per connectar la lletra amb el seu fonema.
- Dificultat per desxifrar una paraula apresada.
- Confusió de la dreta i esquerra.
- Coordinació motora baixa.
- La motricitat fina continua sent baixa.
- Mala cal·ligrafia.
- Comprensió lectora baixa.
- Dificultats sobre l'espai temporal.
- La part gramatical i d'ortografia principalment és baixa.
- Dificultat per resoldre problemes matemàtics bàsics.
- Afers amb el càlcul mental.

Finalment, a **finals de la primària (dotze anys) i entrant en l'etapa de secundària**, aquests alumnes continuen presentant una sèrie d'indicadors que són els següents:

- Falta de concentració a l'hora de llegir o escriure.
- Poca memòria, això fa que en llegir una comprensió lectora no recordin del que han llegit.
- Interpretació errònia de la informació.
- Poca organització temporal.
- Insuficiència d'estratègies per acabar a temps els exàmens o tasques.
- Treball amb molta lentitud.
- A nivell social els hi costa fer amics, no se saben adaptar a nous espais i tenen una baixa habilitat per resoldre qüestions.
- Eviten llegir, escriure pel que els hi poden dir
- Baixa autoestima i bloqueig emocional.
- Dificultat per aprendre noves llengües.
- Escriptura desordenada i poc organitzada.
- Presenten moltes dificultats en l'àmbit gramatical i ortogràfic.

En resum, Rello (2018) fa una síntesi dels principals símptomes que tenen aquests nens/es. I on es pot veure reflectit en el següent mapa conceptual.

II-lustració 2: Mapa conceptual de símptomes i signes d'alerta dels nens/es amb dislèxia

miro

Font: elaboració pròpia

2.1.5 Tipus de dislèxia

En referència als tipus de dislèxia que existeixen, es pot comentar que és molt divers i ampli i hi ha molts estudis que parlen d'aquesta tipologia. No obstant, Outón 2002, diferencia la dislèxia en dos grans tipus. **La dislèxia simpliciter**, on l'alumne té dificultats en la lectura i escriptura, i la **dislèxia en sentit comú**, que implica una sèrie de factors bastant concrets, que són els comentats anteriorment que influeixen en la dislèxia, els quals són neurològics, hereditaris, etc. que fan que hi hagi un impediment en l'aprenentatge normal de l'escriptura i la lectura.

A més la mateixa autora, diferencia la dislèxia en dos vessants, la **dislèxia adquirida o l'evolutiva**. En referència a l'adquirida seria aquella que els individus després d'haver après a llegir i escriure, ho perden, a causa d'algun tipus de lesió cerebral. En canvi, la dislèxia evolutiva està decantada a aquells subjectes que sense cap raó estipulada mostren un baix rendiment, absentisme escolar, deficiència visual o auditiva, fent així que els seus aprenentatges es vegi afectat i tingui dificultats en la lectura i escriptura.

- **Dislèxia disfonètica:** Les persones que pateixen aquest trastorn tenen una dificultat en la integració de grafema-fonema (símbol-soroll), fent així que tinguin una dificultat per desenvolupar habilitats, per analitzar i sintetitzar fonològicament. Aquestes persones tenen dificultats per llegir les paraules, on el que fan és confondre aquestes per algunes similars. A més, també el que fan és lletrejar les paraules a través de la vista i no l'oïda.
- **Dislèxia diseidètica:** Aquesta tipologia fa referència al fet que l'alumnat té dificultats per comprendre de manera global les paraules, no coneixen el conjunt de lletres que la componen i a conseqüència d'això el seu nivell lector és més lent i descomponen les paraules sempre amb els seus fonemes.
- **Dislèxia mixta:** D'aquesta manera aquest tipus de dislèxia engloba els dos mencionats anteriorment, fent així que l'alumnat tingui dificultats per llegir en veu alta, tant a escala fonològica com perceptiva.

Per un altre costat, Ramírez (2011), classifica aquesta terminologia o concepte en tres grans apartats, com son el concepte, el tipus de símptomes i el moment de diagnòstic.

En referència al **concepte**, podem trobar desglossat tres subtipus. El primer d'ells seria la *dislèxia adquirida* que seria la que s'ha mencionat abans, juntament amb *l'evolutiva* que faria referència al fet que el subjecte de forma connatural presenta unes dificultats que el perjudiquen al seu nivell lector, sense cap raó estipulada. Per últim, en referència a aquests, es consideraria un altre subtipus que es refereix al *endarreriment lector*, que engloba baix rendiment acadèmic, baixa escolarització, falta de motivació, en definitiva causes específiques que fan que l'alumne no tingui un interès o motivació per llegir.

De la mateixa manera, segons els **símptomes** trobem la *dislèxia fonològica*, on el subjecte utilitza la ruta visual, que li permet llegir les paraules conegudes de manera global tenint així dificultats en totes aquelles que no coneix, fent així que no tingui una representació en el lèxic

visual que li permeti el seu reconeixement (Ramírez, 2011). Per un altre costat, en referència a la *dislèxia visual o superficial*, seria la que el subjecte no usaria de manera correcta la ruta fonològica i, per tant, mostra més dificultats, ja que a l'hora d'escriure les paraules, ho farà mitjançant el seu so i no la seva grafia.

Per últim, respecte al **moment de diagnòstic**, podem trobar dos subgrups. Primerament, la *dislèxia específica*, que la podem observar en el moment que l'alumne aprèn a llegir. La *dislèxia de compressió* s'indica en els moments posteriors a l'aprenentatge de la lectura, on l'alumne ha adquirit el seu nivell lector, però no té una comprensió òptima del que està llegint. Aquests tipus s'emmarca en aquells alumnes que ho són, però no estan diagnosticats, ja que relacionen aquesta dificultat amb altres factors. Per exemple un alumne que és molt intel·ligent, ho podrien vincular en què com és tan exigent.

2.1.6 Com intervenir amb un alumne amb dislèxia.

Primerament, abans d'intervenir s'ha de tenir clar el tractament o seguiment d'unes pautes a treballar per aconseguir tenir unes estratègies i recursos per dur a terme aquesta intervenció. L'autora Ramírez (2011) comenta que aquest tractament és de caràcter específic en funció de l'etapa acadèmica on es troba el nen o nena.

Respecte a l'etapa d'educació infantil cal remarcar que és una etapa fonamental i primordial, ja que en aquesta, l'alumne inicia la lectura i escriptura. És per això que si es detecta un alumne amb dislèxia en aquesta etapa, és crucial reforçar la seva consciència fonològica. Per reforçar dita consciència, es poden crear materials per realitzar rimes, dividir paraules en síl·labes, etc.

Tanmateix, en l'etapa de 6 a 9 anys, l'objectiu principal continua sent aquest augment en la consciència fonològica, tan oralment com escrit i començar a automatitzar el mecanisme lector. Per això, es continuen aplicant els materials creats en l'etapa anterior amb la finalitat que l'alumne potenciï la seva capacitat lectora, sobretot en veu alta per millorar aquesta capacitat a través de textos adequats per a la seva edat evolutiva i que criden l'interès i motivació, a més de pensar activitats atractives i innovadores.

Així mateix, a partir dels 10 anys, l'alumnat que pateix aquest trastorn de l'aprenentatge és molt difícil anar més enllà, per tant, el propòsit principal és incrementar aquesta consciència fonològica i habilitat lectora. D'igual manera, en aquesta franja d'edat els professionals poden oferir recursos claus per comprendre els textos, buscar paraules claus, subratllar, fer un

resum del text, cerca paraules que no entén i buscar sinònims, ja que tots aquests recursos esmentats serveixen per comprendre i entendre amb millor comprensió del text.

Per aquesta raó, els professionals de l'educació han d'actuar de manera efectiva i sempre amb dinamisme i positivisme per tal de poder dissenyar plans individualitzats d'aquests alumnes que presenten unes característiques en concret, en aquest cas, nens i nenes amb dislèxia. Tanmateix, aquests professionals han de tenir una sèrie d'estratègies i programes per tal de poder abordar les característiques individuals de cadascun d'ells i adaptar-se al seu nivell per tal de no generar desmotivacions, inseguretats, ansietat, etc, fent així que aquests tinguin també estratègies i recursos per poder afrontar els seus reptes de la millor manera possible.

A continuació l'autora Ramírez (2011) plasma una sèrie de tàctiques que hem de tenir en compte per abordar aquest trastorn.

En primer lloc, l'alumnat que pateix dislèxia sol tenir una autoestima més baixa. És per això que aquests professionals han de millorar la seva autoestima i confiança. Per això, és convenient que les activitats tinguin una concordança amb aspectes i temes que els motiven. També s'ha de felicitar els alumnes i reforçar-los en l'esforç i implicació que dediquen, de manera que l'alumne se senti recolzat, que el volen ajudar, que s'interessen per ell. En afegit, per potenciar encara més la seva autoestima, el que s'ha de fer és que l'alumne se senti segur i confiï en ell amb tot el que fa, per tant, ha de participar a classe en els aspectes positius que ell pot destacar.

De la mateixa manera, és necessari fer observacions eficaces i efectives sobre les tasques que fa per tal de poder augmentar els seus sentiments de seguretat i confiança valorant així l'esforç que ha realitzat. No obstant això, no s'ha de deixar de remarcar els aspectes en què pot millorar per tal d'aconseguir els seus objectius establerts, però sempre recordant-li que els professionals estan per ajudar-lo.

En segon lloc, la seva avaluació ha de ser de caràcter individualitzat, ja que no es pot "comparar" amb el grup classe. Això succeeix degut al fet que aquests alumnes tenen uns processos diferents dels altres en algunes àrees dels aprenentatges, i, per tant, s'ha de fer una avaluació o valoració desigualitària, però sempre tenint present el seu esforç, dedicació, interès i compromís.

D'igual importància, generalment aquests alumnes tenen problemes de distraccions, de capacitat d'atenció o de memòria, i en conseqüència, quan s'expliquen informacions o tasques noves, se'ls ha de repetir i estructurar per tal d'assegurar que comprenen les tasques. A la vegada, per tal d'enriquir aquesta concentració i motivació, és important accomplir més activitats pràctiques amb ells perquè compreguin amb claredat els nous conceptes.

En tercer lloc, és recomanable que aquests alumnes s'asseguin a les primeres files, per tal que puguin veure millor la pissarra i que no es distraiguin tant. En addició, és molt important que es marquin uns criteris concrets pel seu treball i que ell o ella els pugui entendre.

De la mateixa forma, és molt rellevant que els professionals utilitzin esquemes i gràfics en les seves explicacions, ja que amb aquests, ajuda als alumnes a tenir més comprensió i afavoreixen la seva atenció. També és molt considerable donar-li a aquests alumnes una sèrie de tècniques o estratègies com poden ser les regles mnemotècniques o aprenentatge multisensorial.²

A més, se'ls ha de proporcionar més temps a l'hora de realitzar proves, perquè ells fan un sobreesforç per copiar, redactar, ja que han de conèixer com sona cada lletra i grafia. En relació amb això, és convenient fer-li's exàmens orals per tal d'evitar males confusions a l'hora de llegir, escriure o organitzar-se.

També s'ha d'intentar que no tinguin més d'un examen al dia i fomentar la seva revisió de cada tasca, fent així que pensin en el que han de fer abans de començar a escriure o preguntar-li quines són les indicacions, com ho ha de dur a terme, etc., per tal que entengui la tasca correctament.

D'una altra banda, se'ls ha d'ensenyar a fer un bon ús de l'agenda, perquè es puguin anotar totes les tasques i exàmens, potenciant així la seva capacitat d'organització. en afegit, com s'ha comentat anteriorment, els llibres de lectura han de ser adequats al seu nivell lector, perquè el que es vol com a professionals és que aquests nens i nenes sentin un interès i una motivació per la lectura. Finalment, aquests alumnes no poden mantenir l'atenció molt de temps en una mateixa tasca, per tant, és recomanable canviar d'activitat sovint, ja que realitzen un sobreesforç. A la vegada, també és aconsellable que facin descansos, per tal que el seu nivell no baixi i no tinguin tantes dificultats per mantenir el ritme.

² Estratègies i tècniques que ajuden al fet que aquests alumnes sàpiguen com aprendre i interioritzar els continguts, sempre motivant-los i que tinguin un interès pel que estan aprenent i satisfer tots els seus interessos, qüestions, descobriments, idees, etc.

En referència a tot el mencionat en aquest punt, la mateixa autor remarca que és molt important que aquests plans individualitzats, pautes i estratègies establertes siguin comuns per tots els mestres, pares, o professionals que atenen aquests nens i nenes, fent així que les seves intervencions educatives siguin les mateixes i poder generalitzar un aprenentatge efectiu i eficaç per totes les parts implicades. A la vegada, el contacte entre l'escola i la família també és molt valuós i s'han d'establir reunions de coordinació per tal de veure l'evolució de l'alumne i intercanviar informació i establir noves propostes de treball, perquè el nostre objectiu final és que aquests alumnes se sentin motivats i amb una bona autoestima.

Per un altre costat, el Ministeri d'Educació, Cultura i Esports (2012), parla de com s'ha d'actuar amb aquests nens i nenes. Les estratègies que ofereix són:

- Instruccions directes.
- Treball amb grups reduïts.
- Sessions estructurades per tal de millorar el reconeixement de les paraules.
- Tasques de segmentació de paraules.
- Seqüenciacions semàntiques.
- Feedbacks immediats per tal de valorar els que es realitza al moment.
- Ús de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC): Ajuden a crear recursos multimèdia que permeten processar i utilitzar textos, imatges, sorolls, vídeos, etc. que reforcen l'aprenentatge i amb l'objectiu de millorar els processos cognitius i la lectura.

En definitiva, el que es busca que les instruccions siguin explícites, ordenades, seqüencials, estructurades i amb grups petits per tal de millorar el reconeixement de paraules. En addició, és important realitzar la intervenció de manera individual, ja que cada alumne és diferent, però sempre reforçant els aspectes bàsics de la consciència fonològica, grafo-fonema, la fluïdesa en la lectura, el vocabulari i obtenir estratègies per la comprensió de textos. Tot això sempre s'ha de dur a terme com més aviat possible, per tal de poder donar una resposta immediata aquests alumnes per evitar que es trobin dificultats en el seu procés de l'aprenentatge i tinguin un programa d'intervenció personalitzat que vagi acord amb les seves necessitats i que tingui una continuïtat i durada a llarg termini.

Per un altre costat, el Col·legi de Logopedes de Catalunya (2018) menciona que aquesta intervenció està dividida en tres grans nivells:

El primer nivell anomenat *ensenyament de qualitat*, tracta que tots aquells programes d'intervenció educativa que es duen a terme a les classes siguin afavoridors per tots els grups classe, en especial per aquells que presenten alguna dificultat. Aquest té com a objectiu complir activitats per desenvolupar les habilitats comunicatives, com la parla, l'escolta, la consciència fonològica o fins i tot la llengua escrita.

El segon nivell, anomenat *petit grup o intervenció individualitzada* anuncia què a més d'aplicar les intervencions del primer nivell, alguns alumnes encara necessiten una atenció més individualitzada o en petits grups, per tant, és recomanable fer les activitats que estan programades però amb petites adaptacions per assegurar el progrés de l'alumne.

Per últim, el tercer nivell anomenat *suport intensiu*, té com a objectiu adaptar la intervenció personalitzada a unes dificultats més específiques o greus. El principal objectiu és realitzar programes individualitzats que es duen a terme en un temps establerts i de forma intensiva, per tal de poder facilitar l'ús de la llengua escrita i donar recursos als alumnes.

Tot seguit, aquest mateix autor, el Col·legi de Logopedes de Catalunya (2018), marca una pauta d'actuació per als alumnes de secundària. Aquests alumnes ja haurien de tenir un diagnòstic, però si no fos el cas, els mateixos professionals educatius podrien posar un protocol d'observació per tal de poder confirmar o rebutjar el diagnòstic. En el cas que sigui afirmatiu, s'hauria d'actuar sempre fent adaptacions metodològiques en cadascuna de les matèries per tal de poder confirmar que aquests alumnes segueix els aprenentatges tot i no tenir encara uns recursos. No obstant això, s'ha de continuar enriquint els seus aprenentatges lectors i escrits proveint petits recursos i estratègies per tal que hi hagi un seguiment i evolució exponencial.

A més existeixen diferents àmbits d'intervenció i com han d'actuar els diferents professionals a l'hora de tenir un alumne que pateix un trastorn de l'aprenentatge. Aquests àmbits són els següents:

Taula 1: Àmbits d'actuació i intervenció per els alumnes amb dislèxia

Àmbits	Actuacions / intervencions
Personal	<ul style="list-style-type: none"> - Fer entendre a l'alumne que són conscients de la seva dificultat i que estan amb ell per tal de recolzar-lo i motivar-lo en el seu procés d'ensenyança-aprenentatge tenint així una igualtat d'oportunitats. - Potenciar la seva autoestima i participació amb el grup destacant en allò que són bons. - Entendre que aquest trastorn de l'aprenentatge afecta el llenguatge escrit i que això pot generar frustracions, desinterès, desmotivació, entre d'altres. - Aplicar molts recursos i estratègies per tal que l'alumne no vegi les seves dificultats com un fracàs. - Reforçar les coses que fa bé. - Evitar situacions en què els poden deixar en ridícul.
Social	<ul style="list-style-type: none"> - Informar a les famílies de les dificultats que hi ha i les estratègies i metodologies que s'aplicaran perquè hi hagi una evolució i progrés en l'aprenentatge - Donar estratègies a les famílies perquè les puguin aplicar i dur a terme, fent així que la motivació d'aquests alumnes no disminueixi. - Intervenció activa de les famílies en aquest procés lector i escriptor
Familiar	<ul style="list-style-type: none"> - Informar al grup classe de les dificultats d'aprenentatge que mostren aquests alumnes. - Treballar de manera cooperativa per fomentar la inclusió i el respecte.
Escolar	<ul style="list-style-type: none"> - L'equip docent ha de treballar de manera cooperativa per tal de marcar totes les estratègies pedagògiques i metodològiques en cadascuna de les matèries. - Fer entendre a l'equip docent que aquest trastorn de l'aprenentatge pot anar enllaçat amb altres dificultats emocionals, conductuals o d'aprenentatge. - Sensibilitzar a l'equip docent que la dislèxia no només afecta curricularment, sinó que afecta altres habilitats com d'organització o planificació.

D'una altra banda, hi ha una sèrie d'estratègies metodològiques que el col·legi de Logopedes de Catalunya descriu per saber com ha de ser l'actuació cap aquests nens/es.

En referència a l'actitud dels professors davant de l'alumne, aquesta ha de ser de la següent manera: El professor ha d'evitar utilitzar expressions com "esforça't més", ja que ha de ser conscient que aquests alumnes s'esforcen, però que desafortunadament no aconsegueixen els resultats que esperen i, per tant, la seva autoestima disminueix. En afegit, ha de ser molt comprensiu en els errors que pugui cometre (fer faltes d'ortografia, llegir malament, etc.). A més, aquests mestres han d'evitar deixar aquests nens/es en ridícul davant del grup classe. Per finalitzar, ha de donar les instruccions de manera clara, detallada i estructurada i procurar no donar ordres orals molt seguides.

En referència al suport, els professionals de l'educació mostren les activitats i continguts de manera visual o en format auditiu. És molt recomanable afavorir que aquests alumnes utilitzin les TIC i que llegeixin llibres que siguin apropiats per al seu nivell lector. Tanmateix, es recomana que aquests alumnes es creïn el seu propi diccionari i que l'ús de la calculadora s'allargui en tota l'etapa de secundària.

No obstant això, també hi ha una sèrie d'estratègies que fan referència a l'aprenentatge de la llengua escrita. Els professionals han d'intentar que l'alumne amb dislèxia no torni a copiar els enunciats dels llibres per resoldre les qüestions i els hi han de donar més temps per dur a terme les activitats o exàmens. També els han d'ajudar al fet que de manera progressiva agafin més fluïdesa i velocitat en la lectura i que sigui conscient del que llegeix, ja que reforcen tots els significats de les paraules perquè hi hagi una compressió, i com es descodifiquen les paraules.

D'igual importància i com s'ha anat comentat anteriorment, la organització, planificació i gestió del temps dels alumnes amb un diagnòstic de dislèxia és bastant baixa. Per aquest motiu, el professorat ha de dur a terme un horari i calendari visual on l'alumne pugui visualitzar les dates importants d'entregues o exàmens. Han de posar-li tasques o deures curts per afavorir la seva concentració i han de revisar-li la carpeta i proporcionar-li ajuda per tenir una organització d'aquesta.

Finalment, també s'han de reforçar els continguts d'aquests nens i nenes d'una manera més pràctica i fent un suport i guia, i se l'ha de fer pensar sobre quines són les estratègies que li anirien millor per aprendre.

En definitiva, la Xarxa Telemàtica de Catalunya esmenta que consisteix a enriquir els programes de classe, mesures i suport universals per a tot el grup classe i en especial els que presenten alguna dificultat. Si ens centrem en el nostre objecte d'estudi, es pot esmentar que aquests necessiten treballar l'àmbit fonològic i sistemàtic alhora de proporcionar activitats i experiències que els facin desenvolupar aquestes habilitats orals i escrites.

També és veritat, que s'ha anat observant que el grau és diferent en cadascun dels nens i nenes, i conseqüentment, és possible que hi hagi alumnes que només necessitin un suport addicional, com és seguir el programa de classe amb algunes modificacions en les activitats perquè siguin adequades al nivell i fent-ho en petits grups o de manera individual. No obstant això, uns altres alumnes poden necessitar unes mesures més intensives que es durien en un temps més específic, per tal de poder-los proveir-los d'eines per millorar les seves habilitats en el llenguatge oral i escrit.

A mode de conclusió, es plasmarà un quadre amb les mesures universals, addicionals o intensives que s'han d'aplicar per aquests alumnes.

Taula 2: Mesures universals, addicionals o intensives.

	UNIVERSALS	ADDITIONALS	INTENSIVES
Personalització dels aprenentatges	<ul style="list-style-type: none"> Adaptabilitat dels temps Suport tecnològic Diverses maneres d'expressió, acció i representació 	<ul style="list-style-type: none"> Ús de recursos específics pels textos escrits i l'escriptura Propostes per millorar la comprensió lectora Ampliar el vocabulari i el llenguatge 	Planificació concreta i específica per treballar: <ul style="list-style-type: none"> Consciència fonològica Correspondència grafo-fonema Vocabulari Redactant Comprensió Ortografia.
Organització flexible dels centre i recursos	<ul style="list-style-type: none"> Ensenyament multinivell Padrins lectors 	<ul style="list-style-type: none"> Suport escolar personalitzat (SEP) 	
Avaluació formativa i formadora	<ul style="list-style-type: none"> Diferents instruments d'avaluació (rúbrica, coavaluació, autoavaluació...) Diversos formats d'activitats per avaluar. 	<ul style="list-style-type: none"> Diferents suport per a l'avaluació 	<ul style="list-style-type: none"> Seleccionar criteris específics per avaluar l'àmbit lingüístic
Processos d'acció tutorial, orientació i acollida	<ul style="list-style-type: none"> Tutories amb les famílies per orientar els processos Tutories de caràcter individual Potenciar la motivació per la lectura 	<ul style="list-style-type: none"> Coordinació específica amb altres professionals del centre Mesures d'acció tutorial específiques 	<ul style="list-style-type: none"> Coordinació amb professionals externs.

2.1.7 Concepte d'autoestima

El concepte d'autoestima és indeterminat i sempre hi ha hagut un debat en l'àmbit de la psicologia. És cert que hi ha diferents terminologies (autoconcepte, autoavaluació, autoestima) que s'utilitzen per valorar de manera positiva o negativa sobre nosaltres mateixos. És per això que l'autoestima, és un valor que els individus s'atribueixen o els altres li atorguen. Musitu et al citat per Ortega, Minguez & Rodes (2001) defineixen l'autoestima com el concepte que tenen de nosaltres mateixos segons les qualitats que se'ls assignen.

És veritat que l'autoestima té un origen social, és a dir, ningú neix amb una autoestima alta o baixa, sinó que la va conformant, coneixent i explotant a través d'aquesta interacció social amb pares, mares, amics, familiars, escola i que sobretot té un gran impacte en l'etapa d'infantil o en l'adolescència. Aquesta es desenvolupa a través d'aquesta interacció humana, on el que fa és que les persones se sentin importants per part de les altres. El jo evoluciona per mitjà de petits èxits, reconeixements o consolidació d'objectius (Naranjo, 2007).

Maslow ha sigut la persona de referència en psicologia que ha difós aquest concepte, fent saber que l'autoestima està present en la vida de les persones, on ho inclou en la seva jerarquia de necessitats. Per aquest autor, existeixen dos tipus de necessitats d'estima: la pròpia i la que prové dels altres. Aquesta dues són ubicades sempre per damunt de les necessitats fisiològiques, de seguretat personal, d'amor o pertinença. (Naranjo, 2007)

A més Branden, Mézerville citat per Naranjo (2007) parlen que aquesta autoestima està conformada per factors externs i interns. Els factors interns són els relacionats i creats per l'individu i els factors externs són aquells de l'entorn (llenguatge verbal, no verbal, experiències) que són potenciades pels pares, mestres, persones significatives, cultura, etc.

Tanmateix, la mateixa autora menciona el fet que aquest concepte es desenvolupa a través de la interacció humana que tenen, per la qual els individus consideren una sèrie de factors importants de les altres persones, fent així que el "jo" evolucioni, tenint una sèrie de metes, reconeixements i èxits. En afegit, les persones tenen la capacitat de poder anar conformant la seva identitat i atribuir-se un valor. Tal com diu Güell & Muñoz citat per Naranjo (2007) "*Si aconseguim establir un nivell d'autoestima equilibrat, resistirem a les crítiques, les nostres relacions interpersonals seran més enriquidores i ens obrirem més, tindrem la capacitat de demanar ajudar i a escala general per nosaltres serà gratificant, ja que la mateixa persona se sentirà motivada i manifestà la seva autonomia.*"

Aquesta terminologia també fa referència a la autoimatge, on es reflecteix quina confiança té l'individu sobre si mateix a banda de la seva satisfacció. (Santrock citat per Naranjo 2007). És un procés dinàmic i multidimensional que es va conformant al llarg de la vida i que estarà immers en el context social, físic, emocional i cognitiu de la persona.

No obstant això, aquest terme no és innat, sinó que es va conformant i adquirint en funció de les experiències que va vivint aquesta persona. Això fa que aquest aprenentatge no sigui de caràcter intencional, ja que la persona se'n va desenvolupant en diversos contextos tant formal com informals i va creant la seva personalitat en relació amb cadascun d'ells. Aquesta és dinàmica, perquè pot créixer, empobrir-se o detenir-se, tot i ser una estructura consistent i estable, a vegades pot canviar.

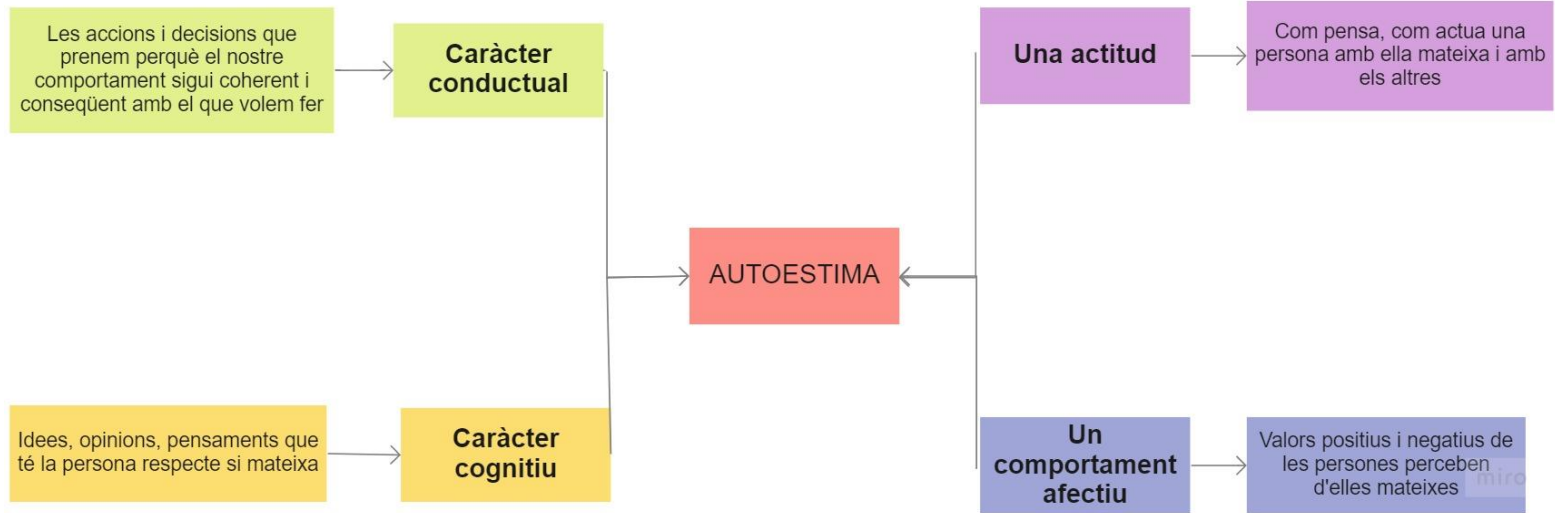
En referència a les idees que s'han comentat anteriorment, l'autoestima es pot relacionar amb neurociència, sobretot en com es desenvolupen els aprenentatges segons el nostre cervell. Caine et al citats per Naranjo (2007) expliquen aquesta idea. El cervell actua en un sistema adaptatiu, és a dir, les emocions i els pensaments actuen a mesura que tot el sistema interactua i intercanvia informació amb el seu entorn. A més, el cervell és social, les persones es comencen a configurar a mesura que interactuen amb el seu entorn i estableixen relacions interpersonals. És per això que els aprenentatges i el desenvolupament de l'autoestima estan influenciats per conformació de les relacions socials, on el pilar són les persones.

En segon lloc, la cerca de significat és innata. En altres paraules, la cerca de significat està conformada per mestres i valors de caràcter personal, que es van ordenant en funció de les necessitats i que es va desenvolupant per les interaccions amb el context social, donant així un sentit d'identitat. A més, la configuració d'aquest aprenentatge es fa a través de l'absorció d'informació, on l'individu és conscient, però aquests aprenentatges i aquesta construcció de l'autoestima també es fa amb pensament indirecte, que també tenen un efecte en les persones.

Per últim, l'aprenentatge és un procés de desenvolupament. En molts aspectes, no hi ha uns límits per adquirir unes capacitats d'aprenentatge o per aprendre, ja que les neurones es continuen desenvolupant i creixent, reforçant-les amb noves connexions al llarg de tota la vida.

Com a conclusió, Molina et al citat per Naranjo (2007), l'autoestima té un significat ampli distribuït en diferents components segons la seva terminologia. A continuació es veuen plasmat en el següent esquema.

II-Il·lustració 3: Esquema de l'autoestima

Font: elaboració pròpia

2.1.8 Factors que influeixen a l'autoestima

L'autoestima és el concepte que tenen les persones sobre elles mateixes i és per això que es va conformant al llarg de la vida i sobretot quan la persona pren consciència de qui és i cap on es vol desenvolupar. És cert que tant a escala interpersonal com intrapersonal, totes les experiències, interaccions i relacions poden influenciar positivament o negativament en el desenvolupament d'aquest concepte.

És per això que hi ha una sèrie de factors rellevants que influeixen en l'autoestima dels individus. Aquests són els següents: (Núñez citat per Oltra, 2020)

- **La família:** L'entorn familiar és el primer factor important pel desenvolupament de l'autoestima d'aquests nens i nenes i és el que té més influència psicosocialment. L'afecte i estima que dona la família és molt crucial pel desenvolupament d'aquesta autoestima, ja que és el primer context social i, per tant, valoren l'acceptació incondicional i la pròpia satisfacció de les necessitats primordials i valuoses. A més tot el que observa i viu del context familiar serà adquirit en gran nivell per l'individu, on anirà conformant la seva identitat.

- **L'educació:** El paper de la família és molt considerable pel desenvolupament, és a dir, els valors que transmeten a casa, els comportaments, les formes de pensar, etc. que els pares donen als seus fills són claus pel desenvolupament d'aquesta autoestima. A banda, l'escola també és un agent clau, perquè el nen/a es conegui bé, es valori, tingui un criteri propi i una personalitat.
- **Les accions:** Totes les actuacions tenen un impacte i un resultat tant en l'àmbit personal com en l'entorn. És per això, que si s'actua d'una manera, el resultat que s'obtindrà per part de l'entorn pot ser positiu o negatiu i pot afectar o beneficiar en l'autoestima personal.
- **Les relacions interpersonals:** Durant la infància i l'adolescència, es conformen les relacions socials i, per tant, aquestes tenen una gran influència. Aquesta experiència està relacionada amb el desenvolupament de la personalitat, ja que apliquen i demostrem un aprenentatge en relació amb les habilitats socials. Aquestes relacions interpersonals es van conformant sobretot en l'àmbit de l'escola. Durant els primers anys d'aquesta escolarització, els infants estan conformant el seu autoconcepte i, per tant, les valoracions rebudes es tindran molt en compte per part dels mestres i companys, ja que seran la base per anar conformant aquesta autoestima i autoconcepte. Si aquestes es transmeten amb irregularitat, consegüentment hi haurà un afecte en l'etapa adulta. És per això que hi ha d'haver un treball molt gran, perquè no es generin controvèrsies i hi hagi afectes negatius.

Per un altre costat, existeixen dos tipus d'autoestima com són la **positiva i negativa**, que tindran una influència i una sèrie de factors que comprenen que aquest nen o nena tingui aquest tipus d'autoestima.

La baixa autoestima és aquella on la persona és insegura i poc respectuosa de si mateixa, fent així que no tingui uns èxits i no sàpiguen assolir els seus objectius ni buscar noves solucions. A banda, la seva actitud és canviant, inestable, amb poca personalitat i insegura. Per un altre costat, a nivell més social, rebutgen el treball en equip, els papers de lideratge, no tenen una personalitat definida i, per tant, es deixen portar pels altres.

Tenir aquesta baixa autoestima pot influenciar en molts àmbits. D'aquí neix la necessitat de treballar-la i analitzar-la. Branden citat per Quispe, 2017 comenta que hi ha una sèrie de factors o indicadors que ens diuen que aquell individu té una autoestima baixa.

- Autocrítica rigorosa, sempre ens infravalorem i critiquem el que fem, generant així una inseguretats i insatisfacció de nosaltres mateixos.
- Sensibilitat en rebre crítiques, ja que som molt insegurs amb nosaltres mateixos i, per tant, a la mínima que rebem una crítica ens afecta en l'àmbit global.
- Inseguretats i indecisió, no tenim la capacitat de perdre una decisió coherent, perquè tenim por a equivocar-nos,
- Por a dir que "no" per veure si aquella persona no li senta bé i l'estima que tenia cap a nosaltres disminueix. Ho donen tot per les altres persones.
- Molt de perfeccionament i autoexigència, fent que, si algun aspecte es valora negativament, afecta la nostra autoestima i ens sentim culpables.
- Molta irritabilitat, és a dir, qualsevol problema petit, se li dóna molta importància.
- En tenir una autoestima baixa, estem més a la defensiva, i tenim una visió més negativa del nostre entorn.

En conseqüència, també hi ha persones que tenen una autoestima alta, on la persona se sent valorada per ella mateixa i això fa ho transmeti al seu entorn. És per això, Molina et al citat per Quispe, 2017 parlen que una persona quan té l'autoestima alta significa que té una sèrie de característiques específiques com són: es mostra tal com és, es valora, es respecta, es coneix, no es creu una persona perfecta, ja que considera que ningú és perfecte.

Altres autors Rubin citat per Quispe, 2017 diuen que és aquella persona capaç d'aconseguir els seus objectius i se sent satisfet de fer-ho. A més les seves relacions socials són afavoridores amb respecte cap a ell mateix i els altres. És per això que aquesta persona perquè se sent involucrada i feliç en el context, sense dependre de ningú, desenvolupant-se lliurement tant en el seu entorn social com personal.

Les persones que tenen aquesta autoestima alta són independents i amb creativitat de caràcter social, això fa que les seves relacions amb els altres siguin assertives i afectives. A més també són més participatives i expressen les seves opinions quan creuen que són adequades i que la resposta ajudarà a tothom. A banda, també cal comentar que tenen la capacitat d'acceptar o enfrontar-se a experiències noves.

En conclusió cal mencionar que aquesta autoestima positiva consisteix a valorar-se, reconèixer que els punts forts i febles, però sense avergonyir-se d'aquests últims. A més, si es disposa d'una bona autoestima s'evita sentir-se infravalorat i, per tant, poder aconseguir els objectius proposats, tenint així un èxit en el que es fa.

Com a resultat, és molt important que aquesta autoestima es treballi des de ben petit perquè l'individu es pugui desenvolupar en els diferents contextos amb seguretat i confiança.

2.1.9 Com afecta la dislèxia a l'autoestima? Quin impacte té?

Segons Rello (2022), en la seva última entrada al bloc comenta que la dislèxia és una dificultat específica de l'aprenentatge, com bé ja s'ha explicat anteriorment, que afecta a la lectura i escriptura, on de vegades es troba oculta, ja que la majoria de persones que tenen dislèxia no ho saben i conseqüentment no reben cap tractament, adaptació o reforç.

A banda l'autoestima és la valoració personal que es fa d'un mateix. Aquesta depèn en gran mesura de les experiències que s'han anat vivint i dels pensaments. Sí que és veritat que la mateixa autora en una videoconferència que va fer al 2021, comenta que la baixa autoestima és freqüent en aquestes persones, perquè que no només engloba autoestima o autoconcepte, sinó que també aspectes conductuals i emocionals. Per això diversos estudis investigats per Rello, mencionen que aquesta irregularitat està relacionada amb una baixa autoestima, alt nivell d'estrès i ansietat. Però tot això no ho provoca el mateix trastorn sinó que és provocat per les experiències negatives que viuen aquests alumnes que pateixen aquesta alteració, on hi ha una afectació des que són petits i fa que tingui repercussió en la seva personalitat, en com es consideren ells/elles mateixes i com les veuen les persones del seu entorn. Aquest fet comporta conseqüències les quals poden ser comentaris negatius, tenir un rendiment acadèmic baix i conseqüentment patir fracàs escolar. A més els hi posen una etiqueta per ser diferents dels altres i això provoca que l'entorn social els considera diferents pels estigmes que té.

Tal com menciona Hishaw citat per Rello (2022) *Los problemas sociales y psicológicos que enfrenta el niño con dislexia son el resultado de la dislexia y no su causa. Padecer dislexia es lo que hace que se sienta avergonzado, porque no puede realizar sus tareas correctamente. A menudo, se siente incompetente ante los ojos de sus padres, vago frente a los maestros, estúpido ante los compañeros de clase y culpable ante sí mismo. Esta experiencia de fracaso y desvalorización afecta a su autoconcepto. Tiene sentimientos de inadecuación y, sin la ayuda necesaria, continuará cultivando sentimientos negativos.*

Tanmateix, és cert que Rello (2022) comenta que certs autors que ha investigat parlen de què aquesta autoestima és progressiva i persistent al llarg de les nostres vides i altres diuen que no, que només es manifesta en l'etapa escolar, fent així que no hi hagi diferències entre els nens/es que tenen dislèxia amb els que no. Freqüentment, es parla que els nens/es dislèxic tenen l'autoestima baixa i sobretot en l'etapa de 8 a 11 anys.

Seguint amb el mateix aspecte es pot afirmar que aquestes persones són més vulnerables a tenir aquesta baixa autoestima, sobretot en el context escolar. Tot això és pel fet que hi ha comparacions amb els seus companys o per la competència acadèmica dins de l'escola. Per aquesta raó, hi ha una sèrie d'aspectes que es poden millorar per augmentar l'autoestima d'aquests alumnes.

En primer lloc, enriquir i potenciar les relacions socials d'aquests nens/es, creant relacions socials sanes, enriquidores, amb suports, ja que farà que tinguin un impacte positiu. Un clar exemple seria quan donen les notes a final de trimestres, per aconseguir que aquest nen/a senti una adhesió, es poden destacar les seves millores durant aquest termini de temps, sempre centrant-se en aquest nen i no comparant-lo amb els demés.

L'entrenament d'aquestes habilitats socials té un impacte positiu en l'alumne i a conseqüència en la seva autoestima. Qualsevol persona que entrena aquestes habilitats fa que el seu desenvolupament com a persona sigui enriquidor i també tingui uns beneficis positius en el cervell. A més, aquest reforç el poden entrenar amb alguns aspectes de la personalitat com la sociabilitat o la resiliència, que ajuden a millorar aquesta autoestima.

En afegit, per millorar aquesta autoestima, tant la família d'aquests nens/es com el mateix centre educatiu han de tenir una sèrie de *tips* o estratègies per saber com treballar i millorar-la.

La millora de l'autoestima a casa és molt important, ja que els pares d'aquests nens tenen molta por en com mantenir i reforçar l'autoestima dels seus fills/es. Això es veu reflectit quan un individu s'ha trobat en una sèrie d'experiències i situacions que el fan dubtar dels seus talents, per això les recomanacions que ofereix Rello (2022) són les següents:

- Bon clima i relació familiar
- Buscar informació sobre el trastorn, per estar informats i comprendre millor la situació del seu fill/a.
- Parlar amb tranquil·litat i transparència sempre des de la banda positiva.

- Valorar les coses que fa bé, és a dir, potenciar les seves fortaleces.
- Compartir experiències amb altres nens/es dislèxics o buscar testimonis de gent famosa per observar i valorar de què s'han superat i han tingut èxit, perquè ells se sentin forts i augmenti la seva autoestima
- Acomplir activitats extraescolars per sentir-se forts en altres àmbits o talents, a més d'obrir noves relacions interpersonals, ja que aquestes no tindran una visió errònia de tu.
- Fer activitats de relaxació que ajuden a millorar el rendiment i conseqüentment tindran una visió major d'ells mateixos.
- Fer esport de forma moderada, per millorar la concentració, el rendiment i la capacitat lectora.

En referència a com millorar l'autoestima des de l'escola, es pot comentar que en l'etapa acadèmica és molt dura per aquests nens i nenes, ja que fan un esforç doble per seguir el seu ritme a classe i els seus resultats encara així són baixos. Per tant, els professionals han d'oferir una sèrie d'estratègies com:

- Posar en pràctica algunes pautes per motivar aquests nens i nenes augmentant l'autoestima
- Preguntar si volen llegir en veu alta o resoldre alguna activitat, sempre si volen i no obligant.
- Activitat o dinàmiques que afavoreixin la integració al grup classe.
- Motivar-los, reforçar-los, que sentin estimació, un somriure, perquè se sentin valorats.
- Adaptació de les activitats i tipologies per facilitar la seva lectura.
- Activitats per afavorir els bons hàbits de planificació, organització i de gestió del temps.
- No infravalorar-los ni treure'ls de classe perquè compleix les activitats de manera incorrecta, ja que estan a classe, adquireixen continguts escoltant.
- L'ús del vocabulari que sigui l'adequat per dirigir-se cap a aquests alumnes.
- Aplicació de les TIC.
- Marcar com petits objectius a curt termini perquè hi hagi un impacte a llarg termini.
- Dur a terme activitat de relaxació, perquè ajuden a millorar el rendiment acadèmic dels nens i en l'adolescència ajuden a millorar l'ortografia.
- Fer *mindfulness* per millorar l'atenció i tenir efecte en altres funcions cognitives com la memòria de treball. A més, també ajuda a afavorir les capacitats lectores, millorar una atenció sostinguda i mantenir una ruta lèxica.

En definitiva, aquesta autora ens posa com a exemple la fabula tradicional de la llebre i la tortuga, on tranquil·lament encara que siguis la tortuga arribaràs als teus propòsits i èxits, s'ha d'anar pas a pas per arribar a la fita. Aquests nens /es tenen aquesta visió, però si pensen en això els hi dóna forces per saber que en petites passes poden arribar al seu objectiu final.

Altres autors, també parlen de com afecta la dislèxia en l'autoestima d'aquests nens i nenes. Que l'alumne tingui una baixa autoestima és un dels problemes més importants per aquests que pateixen aquest trastorn de l'aprenentatge i, per tant, tindran unes conseqüències negatives al llarg de les seves etapes evolutives. Com a resultat, es pot afirmar que l'autoestima és primordial perquè hi hagi un bon funcionament psicosocial.

És veritat que el mateix autor, Oltra 2020, comenta que hi ha diferents investigacions que confirmen que l'autoestima d'aquests nens i nenes per norma general és baixa, en tots els aspectes de caràcter escolar en comparació amb el grup classe. Això és causat per el baix nivell en la seva lectura, escriptura i ortografia que afecta el seu rendiment escolar. Per tant, ha d'haver-hi una gran comprensió d'aquest trastorn i un bon treball en l'autoestima, amb la finalitat que aquests dos concepte s'acabin convertir en positiu.

És per això que el context escolar és molt important, i sobretot les persones de referència d'aquests nens dins de les institucions educatives, ja que tenen una influència en el desenvolupament de l'autoestima d'aquests. Aquestes persones han de donar confiança als alumnes perquè tinguin èxit, els han de motivar perquè aprenguin, fent així que no tingui una inseguretad emocional, i es sentin recolzats pels seus mestres aconseguint així que tinguin uns èxits en els seus estudis. (Oltra, 2020)

Per un altre costat, quan aquests alumnes són conscients en com es desenvolupen en l'àmbit acadèmic, poden sentir-se malament i inferiors. Aquest sentiment de no ser intel·ligents, juntament amb tot el seu esforç i implicació no recompensat, fa que no obtinguin els resultats esperants i a conseqüència la seva autoestima disminueix. És per això que es recomana que hi hagi un diagnòstic tan aviat com es pugui, per poder abordar la necessitat educativa especial i evitar que hi hagi fracassos i baixes autoestimes.

Altrament, és molt important tractar aquests nens/es de la mateixa manera, ja que aquest autor ens parla d'un estudi que ha fet Glazzard (2010) , on menciona que quan un nen amb dislèxia no té el diagnòstic, les seves relacions interpersonals i amb els professionals de l'educació són molt baixes. En canvi, quan hi ha un diagnòstic tot això canvia i aquestes relacions milloren, ja que se saben les dificultats específiques que hi ha i tenen una noció, per

tant, intenten buscar el millor per aquesta persona. En conseqüència, és molt crucial no posar etiquetes als nens i nenes segons els seus resultats acadèmics, pel fet que si es comparen, pot disminuir la seva autoestima per sentir-se infravalorats i el que es busca és que aquests nens i nenes confiïn en ells mateixos i augmentin el seu potencial.

Per finalitzar, cal comentar que s'ha de comprendre i adaptar el que significa aquest trastorn de l'aprenentatge, perquè gràcies a aquests factors ajudaran a tenir una autoestima forta i un entorn psicosocial beneficiós. Terras citat per Oltra, 2020 va realitzar un estudi que comenta que els individus que tenen unes actituds positives envers les seves dificultats de lectura i escriptura, manifesten bones relacions socials, familiar i escolars i tenen una major autoestima.

3. Disseny de la investigació

3.1 Paradigma i metodologia

L'objectiu principal d'aquesta recerca és saber si l'alumet diagnosticat amb dislèxia majoritàriament té una autoestima més baixa. En l'apartat anterior, s'ha recopilat un seguit de bases teòriques que ens han ajudat a tenir un coneixement actual sobre l'àmbit que estem investigant.

En aquest apartat situarem les bases epistemològiques dintre d'un paradigma d'investigació per poder examinar i verificar que les bases teòriques s'emmarquen dintre d'un context. Gràcies a això, el marc metodològic contribuirà a delinear i interpretar els aprenentatges i verificar si són correctes a través de la investigació científica.

Aquesta investigació, per tant, es basa en un **paradigma positivista**, ja que té una realitat objectiva. Aquest paradigma té com a finalitat comprovar una hipòtesi per mitjà d'una sèrie d'instruments estadístics o determinar els paràmetres d'una determinada variable mitjançant l'expressió numèrica (Ricoy citat per Ramos 2015). Aquest paradigma té una concepció de la realitat única, objectiva i tangible.

El paradigma objectivista depèn del mateix subjecte, això vol dir que és específic i descriu i orienta fets socials. Per tant, el subjecte investigat és objecte de recerca, mentre que el subjecte investigador utilitza mètodes i coneixements metodològics. Fet així que la relació sigui independent, on el subjecte descobreix el significat de l'objecte. A banda, en aquest

paradigma, la veritat és absoluta on el coneixement existeix independent del subjecte el qual es basa en la lògica del descobriment.

Aquest paradigma entén molt l'opinió de cadascuna de les persones i a través de la mostra intentes establir uns resultats teòrics.

En aquest treball es busca afirmar si és veritat que l'alumnat diagnosticat amb dislèxia té una autoestima més baixa i, per tant, gràcies a aquest paradigma ajudarà a establir els objectius proposats prèviament.

En referència a la metodologia, serà de **caràcter quantitatiu**, ja que s'utilitzen una sèrie d'estratègies per analitzar i estudiar les variables. Se centra en aspectes numèrics i fa servir l'estadística com a eina per analitzar les dades, per tal de poder abordar la realitat social i donar significat als resultats analitzats través de les respostes dels nostres propis subjectes i les seves representacions socials. (Gómez, 2020)

Es un estudi de **caràcter transversal**, ja que el seguiment que és dur a terme és a curt termini (de Febrer a Abril) , en diferents grups d'individus on l'instrument que s'utilitzarà serà un qüestionari que hauran de respondre una sèrie d'alumnes des de 5è de primària fins a 4t de l'ESO, a condició que hi hagi alumnes diagnosticats amb dislèxia dins els grups classe.

Segons el procés formal, el mètode és **deductiu**, perquè es basa més en les bases teòriques que no tant en la realitat, pel simple fet que volem afirmar si les bases teòriques estudiades confirmen la veritat de la hipòtesi.

Igualment, cal mencionar que aquest estudi de camp s'engloba en una metodologia **ex-post-facto i predictiva**, pel fet que un determinat fenomen s'ha produït de manera natural i espontània, on s'analitzen i s'extreuen unes conclusions sobre la relació de les variables sense intervenir directament a la vegada de predir una sèrie de fenòmens per veure fins a quin punt aquestes variables estan relacionades. Finalment, aquesta investigació és **empíric-analítica**, ja que com s'ha comentat anteriorment, es basa en un coneixement objectiu de la realitat i ajuda a profunditzar en la investigació de les variables, fent així que s'estableixin unes connexions existents entre causa-efecte d'un context determinat. (Gómez, 2020).

3.2 Fases de la recerca

La investigació s'ha organitzat en les següents fases.

Taula 3: Fases de la recerca

Fase	Accions	Temporalitat
Preparatòria	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Brain-storming</i>, per la decisió del tema. - Concreció del tema a investigar. - Recerca d'articles. 	Finals d'octubre principis de novembre.
	<ul style="list-style-type: none"> - Redacció del índex - Analitzar quin serà el punt d'investigació i que es treballar. (Objecte d'estudi, qüestions de la investigació i objectius) 	Durant el més de Desembre
	<ul style="list-style-type: none"> - Bases epistemològiques. (Marc conceptual) - Selecció de la mostra - Elaboració de l'instrument (qüestionari) 	De Gener a Febrer
	<ul style="list-style-type: none"> - Creació de la taula de Validació - Validació de l'instrument 	Durant el més de Febrer
	<ul style="list-style-type: none"> - Desenvolupament del disseny de la investigació. 	Finals de Febrer principis de Març.
Treball de Camp	<ul style="list-style-type: none"> - Aplicació del qüestionari. - Accés al context d'estudi. - Contacte amb els professional de la institució per implementar l'instrument. - Planificació i organització dels dies per passar l'instrument. 	Durant el més de Març
Analítica	<ul style="list-style-type: none"> - Anàlisis dels resultats del qüestionari 	Durant el més d'abril i principis de Maig
Informativa	<ul style="list-style-type: none"> - Conclusió , propostes de millora i futures línies d'investigació. 	Durant el més de maig

Font: elaboració pròpia

3.3 Contextualització: Població i mostra

La població que intervindrà en aquest estudi de camp són alumnes diagnosticats amb dislèxia i alumnes que no ho estan, per poder contrastar i analitzar si és veritat que els alumnes diagnosticats amb dislèxia tenen una autoestima més baixa, a banda de fer altres suposicions si es cauen. Aquesta mostra s'englobarà des de 5è de primària fins a 4t de l'ESO, a condició que en aquest ventall de cursos hi hagi alumnes amb dislèxia dins el grup classe. Per tant, podem comentar que aquesta investigació es portarà a terme dins de l'àmbit educatiu.

L'objectiu principal de passar-ho en aquest grup d'alumnes és perquè els estudis afirmen que l'inici al cicle superior l'alumnat que mostren signes d'alerta sol està diagnosticat i aborden una sèrie de pautes, però hi ha la possibilitat que es diagnostiqui després.

En referència al context on s'emmarca la mostra, són alumnes de l'escola Camp Joliu de l'Arboç. És una escola diferenciada, això m'ajudarà també a poder analitzar i contrastar les dades a nivell de gènere. També com és una escola molt pionera abordar diferents cursos i en cadascun d'aquests hi ha més d'una línia, per tant, la meva mostra serà encara més àmplia. Aquesta investigació s'enfilrà en un marc d'educació regulada.

3.4 Estratègies i instruments:

3.4.1 *Instrument*

En aquest apartat, s'explicarà de manera detallada l'elaboració de l'instrument, en aquest cas, s'ha dissenyat un qüestionari, ja que és un mètode de recollida d'informació i dades de caràcter senzill i realista que ens ajudarà a respondre i analitzar els nostres resultats.

Aquest instrument té com propòsit analitzar si els alumnes diagnosticats amb dislèxia tenen una autoestima més baixa, és a dir en quins aspectes es demostren que aquests alumnes tenen una autoestima més disminuïda. Per tant, amb l'estudi i l'anàlisi podem afirmar o refutar el nostre problema de recerca i les preguntes plantejades.

Durant la creació i la posada en pràctica de l'instrument s'ha tingut molt en compte els objectius plantejats i que aquests en la mesura del possible es complissin. A la vegada i com bé s'ha comentat anteriorment, també s'ha tingut en compte, la població i la mostra, és a dir els nostres destinataris (alumnes de 5è a 4t D'ESO).

L'estratègia metodològica que s'utilitzarà en aquesta investigació és el **qüestionari**,³ instrument de recollida de dades quantitatives mitjançant l'ús d'un seguit de preguntes dissenyades per conèixer o avaluar a una o més persones (Gómez, 2020). En definitiva i tal com comenten els autors Meneses & Rodríguez (2011), és una eina que ajuda a l'investigador a plantejar un conjunt de preguntes, per tal de poder recollir una informació específica i estructurada sobre la mostra que volem treballar i oferir-nos un ventall de respostes per analitzar i contrastar estadísticament i veure quina relació hi ha entre les variables.

Aquest instrument ha estat seleccionat pel fet que és una eina que ens ajuda a determinar el contingut d'aquest qüestionari basant-se sempre en la hipòtesi i els objectius d'estudi amb la finalitat de poder valorar i analitzar si els resultats que s'estudien veritablement estan presents dintre de la realitat d'aquests alumnes.

L'elecció d'aquesta eina que s'ha dut a terme, és un qüestionari anònim de caràcter presencial. La creació del mateix s'ha efectuat amb un criteri més personal, però tenint com a guia i suport dos qüestionaris que busquen valorar aquesta autoestima en els alumnes.

En primer lloc, m'he basat en el *qüestionari AF-5* (Autconcepto Forma 5), és un qüestionari de fàcil aplicació que està compost per 30 elements que avaluen l'autoconcepte i autoestima de les mostres a les quals ho passes, dividit en una sèrie de dimensions (social, acadèmica, professional, emocional familiar i física), que t'ajudaran a saber com és aquesta autoestima en cada una d'aquestes variables. (Garcia & Musitu, 2014)

En segon lloc, també m'he basat *en test de Rosenberg*, per destacar l'autoestima dels nens i nenes. Aquest test el que busca és saber si aquests alumnes mostren una autoestima baixa, amb la finalitat de fer una valoració d'un mateix en diverses qualitats i habilitats, és a dir, el que busca és valorar l'autoestima de manera global (Rosenberg citat per Atienza et al, 2000).

Un cop fet aquest estudi i valoració, vaig procedir a realitzar la creació del meu qüestionari, fent una combinació i variació dels aspectes a tenir en compte sobre els dos qüestionaris analitzats i estudiats. Per tant, vaig decidir crear un qüestionari amb 30 ítems on les persones havien de valorar-les de l'1 al 4, sent l'1 l'ítem més baix i el 4 el més alt. Havien de respondre en funció del grau que s'ajustés més al seu criteri i amb la màxima sinceritat possible.

³ Annex nº 1

Vaig decidir crear un instrument de caràcter propi, ja que, des del meu punt de vista, penso que fent la combinació d'aquests dos instruments puc aconseguir obtenir un de caràcter més individual que m'ajudi a poder abordar la necessitat que estic estudiant i obtenir els resultats que espero. A banda també puc mollejar-lo i puc readaptar-lo perquè s'adapti a la meva mostra i al meu estudi.

L'estructura d'aquest qüestionari, no està definit per una sèrie de dimensions, com en el test AF-5, però sí que de manera indirecta es valoren una sèrie de dimensions, en aquest cas, la personal, familiar, acadèmica i socials. Per tant, en el moment de la valoració es tindrà en compte i es farà la valoració de cadascun.

Pel que fa a l'àmbit acadèmic, el que busquen és valorar com se senten ells/elles mateixes amb les tasques que realitzen a l'escola, quina implicació i motivació demostren cap aquestes, a banda de saber quina és la perspectiva que tenen els professors d'ells/elles.

En referència a les preguntes de caràcter personal, aquestes busquen que els alumnes es parin a pensar com són ells/elles mateixos/es, si tenen habilitats i qualitats bones, i senten estimació cap a ells mateixos tant a escala emocional com físic.

Finalment, en l'àmbit familiar, les preguntes estan encaminades a què aquests alumnes facin una reflexió de si se senten recolzats per les persones del seu entorn i si se senten estimats. L'àmbit social valora com són les relacions interpersonals d'aquests nens/es i com és la relació i afinitat entre aquests.

En definitiva, les preguntes que es duen a terme estan en positiu i el que busquen és que els individus es detinguin uns minuts a valorar-se com són ells /elles mateixos/es i quina visió tenen altres persones de referència sobre ells. A banda també es busca valorar les interaccions socials respecte ell/ella mateix/a i la valoració acadèmicament.

La finalitat dels continguts del qüestionari es buscar els punts claus amb aquestes preguntes per detectar l'autoestima d'aquests alumnes i veure en quins dels àmbits es troba més alta o més baixa la seva autoestima.

3.4.2 Estratègia

Com ve ja he comentat la tècnica i l'instrument de recollida de dades ha estat el qüestionari. Aquests ha estat validat per la responsable del grau de pedagogia, Maria Concepció Torres per part de la Universitat Rovira i Virgili i, per un altre costat, per la direcció de la institució i un psicopedagog d'aquesta. A la vegada de també ha estat revistat i validat pel mateix tutor del TFG.

El procés que vaig seguir per la **validació** de l'instrument va ser, en primer lloc, exposar el meu qüestionari al tutor del TFG, per tal que el values i em donés les pautes per veure si estava ben encaminada o no. Un cop fet aquest anàlisi em va explicar i ajudar a com es feia el següent pas per la validació. Un cop fet això vaig omplir la pauta de validació i vaig crear una carta de presentació de l'instrument.⁴

En segon lloc, vaig posar-me en contacte amb dues professionals i vaig exposar breument el meu disseny de la investigació, adjuntant els documents necessaris, pauta, instrument i carta de presentació., on vaig obtenir resposta d'una de les professionals. També em vaig posar en contacte amb la institució i vaig seguir el mateix procediment perquè es completés la validació.

Per acabar, vaig rebre resposta per part d'aquest professional, on van anotar una sèrie de suggeriments i punts de millora, els quals van ser mínims, i es van tenir en compte per poder modificar-los per tal de poder recollir les dades necessàries.

Els suggeriments van ser:

- Revisió del llenguatge no sexista.
- Tenir en compte la redacció de les preguntes, algunes s'havien de reformular d'una altra manera.
- Intentar controlar les faltes d' orografia,

Les aportacions i punts de millorar s'han tingut en compte per tal de poder millorar el qüestionari i donar-li més rigorositat i qualitat i poder complir els objectius de la recerca.

⁴ Annex nº2 : Pauta de validació i carta de presentació per a la validació.

3. 5 Rigor científic i aspectes d'ètics:

Segons Gómez (2020) existeixen una sèrie de criteris que són importants i rellevants per legitimar i sistematitzar els resultats i les aportacions en els enfocaments quantitius perquè es compleixin i es tingui en consideració **el rigor científic**.

Els criteris científics d'una metodologia quantitativa i que, per tant, s'han de tenir en compte i en la mesura del possible respectar-lo, aquest estudi han tingut present són els següents:

La **credibilitat** d'aquest estudi és veure si hi ha una relació amb la informació recollida en la base de dades i comprovar que s'arriba a la mateixa teoria. També es busca la igualtat entre la realitat i les dades recollides. Aquest valor verdader o la confiança que se li dóna al subjecte per encaminar la teva investigació es fa des de l'explicació de l'instrument, l'anonimat o la metodologia que han d'aplicar per respondre les preguntes.

L'**aplicabilitat** d'aquesta recerca és el grau d'aplicació generada per la mostra, on el resultat es pot interpretar i adaptar a altres subjectes o contextos.

La **fiabilitat** d'aquesta investigació, és la constància en la mesura, ja que aborda i no té variacions arbitràries constants en la mesura. Demostra un valor contant i dóna consistència en la mesura. Aquesta fiabilitat es pot demostrar amb l'aplicació successiva de l'instrument en el mateix context.

L'**objectivitat** d'aquest estudi, és la neutralitat garantida dels resultats. La investigació està lliure d'influències i perspectives per part de l'investigador. Es pot observar que hi ha un bon seguiment i procediments de l'investigador i que tot s'adequa a l'estudi de recerca, sempre amb la supervisió i acompanyament d'una altra persona externa, en aquest cas el tutor.

En referència a **ètica** de la investigació es va emplenar un document ⁵(document nº 4 de Compromís , participació i confidencialitat del tutor i estudiant de grau) de declaració dels aspectes ètics, a tractar en aquesta recerca per tal de ser auto-responsables i tenir un compromís ètic sobre la recerca d'investigació.

⁵ Annex nº3 : document de responsabilitat

4. Desenvolupament

4.1 Recollida de les dades

En aquest apartat es treballarà amb el qüestionari realitzat sobre la valoració de l'autoestima dels alumnes, més concretament aquells que estan diagnosticats amb dislèxia i s'observarà quina influència i factors poden perjudicar aquest alumnat, a banda de fer altres valoracions o anàlisis.

Tal com s'ha comentat anteriorment, la part pràctica d'aquest projecte està duta a terme de forma presencial en una institució educativa. En primer lloc, em vaig posar en contacte amb una sèrie de professionals del centre per explicar-li's en què consistia el meu treball final de grau, vam acordar quan es durien a terme aquests qüestionaris, en quins cursos i com era la metodologia que utilitzava per passar-ho. Un cop realitzat tots els acords, vaig posar-me en contacte amb els tutors de cada grup classe per definir el dia i l'hora exacta a la qual podia anar a passar-ho.

El qüestionari ha estat passat a uns 200 nois i noies de diferents edats. D'aquests 200 alumnes, el meu objecte d'estudi són 17 alumnes diagnosticats amb dislèxia. De cara a les seves respostes, han demostrat molt d'interès i sinceritat i no ha sigut difícil dur a terme el qüestionari, ja que cadascuna de les parts implicades ha mostrat interès i ganes per realitzar-ho.

De cara a la mostra d'estudi, els 17 nens i nenes diagnosticats amb dislèxia, es pot reafirmar que estan en un barem mitjà, ja que l'atenció de les necessitats específiques al recolzament educatiu per els alumnes que presenten dificultats de lectoescriptura, les seves dades estadístiques demostren que hi ha entre un 5% i un 10% d'alumnes dislexics en els centres educatius (Carrillo et al, 2011) . Actualment, hi ha estudis que demostren que de cara a un futur s'estima que es pot arribar fins a un 15% d'alumnes dislèxies als centres educatius. (González et al, 2021).

En els moments previs a la realització del qüestionari, el procés que es va dur a terme va ser:

- Explicació detallada de la finalitat del qüestionari. A més, recordatori que no hi hauria cap dada a la recerca, sinó que és de caràcter anònim.
- Explicació amplia de tots els ítems importants per respondre el qüestionari, per tal que no hi hagués cap mena de confusió i tothom respongués amb la màxima sinceritat possible.
- Manifestar i remarcar que no hi ha cap pregunta incorrecta, sinó que són la valoració que fa cadascun sobre ell/ella mateix/a. El fet que sigui anònim, l'investigador no sabrà de qui és i, per tant, els resultats seran encara més fiables i verídics.
- Agrair la participació i l'interès per ajudar en aquestes proves del treball final de grau.

Els qüestionaris van ser breus, els alumnes van ser molt clars i sincers en el que es demanava en cada pregunta, sempre respectant la seva decisió de participar. Totes les aportacions van ser de gran ajuda per a la recerca. Cal destacar que l'investigador era conscient de les persones que patien dislèxia, és per això que per no fer una valoració tan individualitzada i que aquestes persones se sentissin valorades per la dificultat d'aprenentatge que hi havia, es va decidir que es passés a tots els grups i en aquells on hi hagués alumnes amb dislèxia se li donaria el mateix qüestionari però amb una marca mínima, que ells/elles no identificaven, que ajudaria a l'investigador a saber que aquell alumne estava diagnosticat amb aquest trastorn i per tant posar èmfasis en la seva mostra d'estudi.

Abans d'executar l'anàlisi de les dades obtingudes, s'explicarà la metodologia que s'ha implementat per poder obtenir els resultats. En primer lloc, es va fer el cribatge només per el nostre objecte d'estudi i es manté l'atenció en aquests/es. Seguidament, es van bolcar les dades en un full de càlcul, que va ajudar a crear unes gràfiques i unes mètriques per poder valorar els resultats obtinguts en funció de la mitjana aritmètica dels resultats de les preguntes. Per últim, es va fer un anàlisi d'aquests i se'n van extreure unes conclusions.

4.2 Anàlisi dels resultats

A nivell de cribatge general s'observa que l'alumnat manifesta una bona autoestima, sí que és veritat que en algun ítem o aspecte el pot millorar o el té baix, però confien en ells/elles mateixes i no se senten persones infravalorades. També cal mencionar que van sortir resultats on l'autoestima la tenien bastant forta i una petita minoria d'alumnes que tenien l'autoestima baixa, que no creien en les seves possibilitats i, per tant, requereixen molts estímuls externs per confiar en si mateixos. En aquest moment es pot demostrar que el

concepte d'autoestima en el segle en el qual vivim està molt present i s'ha de treballar i tenir molt en compte en tots els individus.

Centrant-se en l'objecte d'estudi s'ha pogut observar que d'aquests 17 alumnes la seva autoestima varia, però segons la mitjana aritmètica que s'ha calculat, s'ha pogut observar una tendència que aquests alumnes tenen una autoestima mitjana-baixa.

Endinsant-nos en les nostres variables, com s'ha comentat anteriorment, el primer que es va fer és separar les respostes a nivell de sexe, per veure les diferències que hi havia entre els nens i nenes amb dislèxia en funció de les seves respostes, i quins ítems compartien. Cal comentar que la participació d'aquests alumnes ha estat 7 noies i 10 nois que manifesten aquest trastorn de l'aprenentatge. El sexe en aquesta investigació és una variable dependent, ja que aquesta pot ajudar a veure les diferències d'aquests alumnes amb dislèxia i com és la seva autoestima en funció del seu gènere. Per contra, la franja d'edat és àmplia, però des d'aquesta investigació es considera una variable independent, pel fet que l'autoestima pot ser alta o baixa es tingui una edat o un altre.

A banda de separar les respostes a nivell de gènere, aquestes també s'han analitzat en diferents àmbits per observar l'autoestima d'aquests alumnes en diferents aspectes, és a dir, s'ha valorat als nois i les noies de manera individualitzada en aquests àmbits i s'han obtingut resultats per veure la comparació d'aquests.

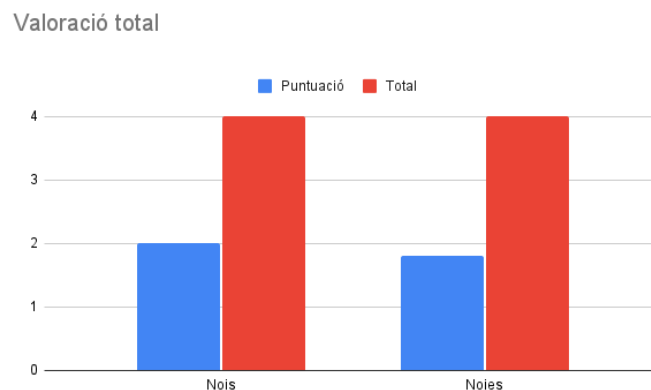
En referència als àmbits, poden estar distribuïts en diferents grups. En un primer grup aquelles preguntes més de caràcter personal, és a dir, de la persona, el seu físic, estats d'ànim, qualitats, habilitats. Un segon grup de preguntes decantades més a l'àmbit acadèmic, és a dir, si estan interessats en les tasques, si s'esforcen, en funció de preguntes que li pot fer el mestre, etc. Per últim, preguntes més de caràcter social o relacions interpersonals i en acabar un de familiar.

També s'ha fet una comparativa a nivell global de tots els resultats obtinguts de la nostra mostra d'estudi i s'ha fet una anàlisi global de com és l'autoestima dels alumnes d'aquesta institució educativa. D'aquesta manera es podrà observar si es troben en una mitja considerable, i si s'està actuant de la manera correcta en funció de la seva necessitat.

A continuació, s'aniran exposant cadascuna de les respostes i s'aniran observant els resultats que s'han obtingut. Amb relació a la valoració global de totes les preguntes separades per gènere, es pot analitzar que les noies tendeixen a tenir una autoestima més baixa que els

nois a escala global. Els estudis demostren que les noies solen tenir una baixa autoestima, ja que tendeixen a mostrar inseguretats, a l'àrea personal solen tenir dificultats per autoavaluar-se, en la seva imatge corporal, també pensen que no tenen qualitats i habilitats i les que tenen solen ser de caràcter negatiu. Rosenberg citat per González et al (2003) reafirma els resultats, perquè les noies tenen una autoimatge i una autoestima més baixa, pel fet que són més propenses a preocupar-se sobre el que poden pensar els altres sobre elles, estan menys contentes amb el seu rol sexual, això fa que els hi provoqui una baixa autoestima i una major inestabilitat. A banda, les dones tendeixen a tenir majors conflictes interpersonals. És cert que els homes en general tenen una autoestima més alta que les dones, ja que posseeixen una major acceptació de si mateixos, perquè atribueixen els èxits a causes internes estables i els fracassos a causes externes inestables. (Smith et al citat per Gàzquez et al, 2006)

Gràfic 1: Valoració total per gènere

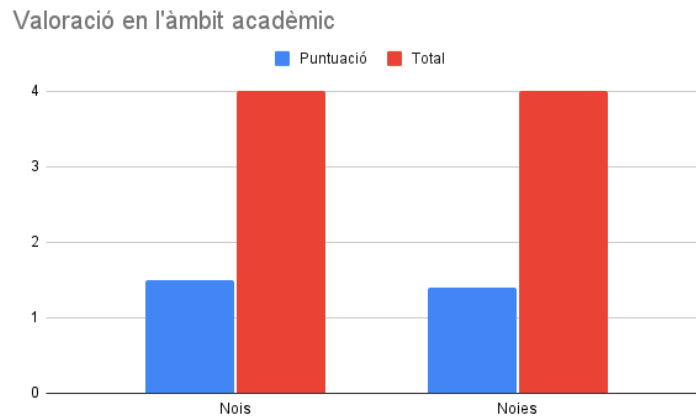

Il·lustració pròpia

*El resultat en blau és l'obtingut i el vermell és sobre el valor màxim a atorgar en el qüestionari

En relació amb les preguntes de **caràcter acadèmic**, es pot observar que els resultats tendeixen a ser **igualitaris cap als dos sexes**, en aquest cas tendeixen a **tenir una autoestima baixa**. Les preguntes que engloben aquest apartat s'ha pogut analitzar que aquests alumnes tenen dificultats per executar les tasques escolar i les que ho fan, no estan del tot correcte. A banda, també impliquen molt de temps en executar-les i fan un esforç ampli per a després no arribar a obtenir els resultats esperats. També han demostrat que quan les persones de referència, en aquest cas els professionals de la institució, els hi pregunten o fomenten la seva participació, es posen nerviosos i s'intueix que no volen respondre les preguntes, per por a equivocar-se o fer-ho malament. En afegit, també pensen que aquestes persones de referència no els consideren uns bons estudiants i pensen que les coses que estan fent no estan bé i estan decebutos.

Gràfic 2: Valoració de la mostra en l'àmbit acadèmic

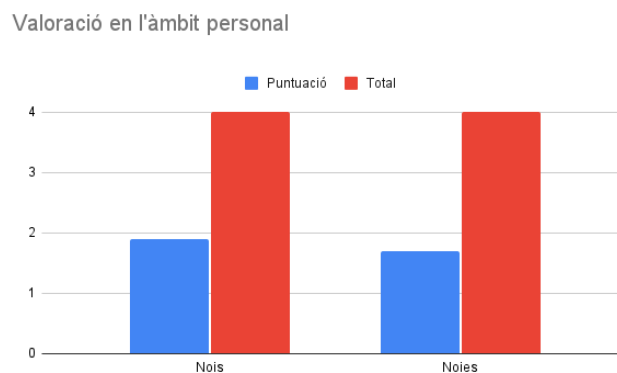
Il·lustració pròpia

Tots aquests resultats es poden veure reflectits en les bases epistemològiques i tal com diu Rello (2021), tot això és provocat pels diferents contextos en el que viuen aquests alumnes i, per tant, reben comentaris negatius sobre el seu rendiment acadèmic, en aquest cas, que és baix i conseqüentment provoca un abandonament escolar. És veritat que aquest trastorn es pot manifestar en diferents contextos, però aquests alumnes són més vulnerables a presentar aquesta baixa autoestima en el context escolar, ja que és quan es posa més èmfasis i es veu la progressió, per aquesta raó des de la institució es podria oferir una sèrie d'estratègies i pautes per poder tractar amb aquests alumnes. Com per exemple, en el cas quan el professional pregunta a l'alumne i aquests no vol i participar o resoldre l'activitat, no obligar-lo sinó respectar-lo envers la seva decisió. També oferir més adaptacions en les activitats, ajudar-los a tenir uns bons hàbits de planificació, que no hi hagi un vocabulari de caire negatiu si incompleixen les activitats de manera incorrecta. I per últim es poden aplicar diferents activitats o dinàmiques que ajudin a millor el rendiment acadèmic dels alumnes (mindfulness, dinàmiques, etc.). També és molt recomanable aplicar les tecnologies de la informació i la comunicació per fomentar el seu interès i motivació.

També l'autora Oltra (2020) comenta que aquesta baixa autoestima es veu reflectida en l'àmbit escolar i que, per tant, les persones de referència dins d'aquests contextos són molt importants, ja que tenen una influència en el desenvolupament de l'autoestima i han de donar confiança i seguretat aquests alumnes perquè se sentin motivats, amb ganes d'aprendre i amb un recolzament per tal que vegin que hi ha una progressió en els seus estudis i rendiment.

Conseqüentment, tot això també afecta al **àmbit personal**, on es veu que una tendència elevada a que les **noies tenen una autoestima més baixa que els nois, però es bastant igualitària**, pel simple fet que s'ha comentat abans i per tota l'evolució del àmbit acadèmic, ja que aquestes persones no observen una evolució en els seus aprenentatges, de manera indirecta afecta en el seu estat d'ànim, ja que pensen que no son persones capaces de fer bé les coses, que tenen qualitats i habilitats negatives, no se senten valuoses i no tenen una actitud positiva envers a ells/elles mateixes. Demostren moltes inseguretats i això fa que no es sentin persones satisfetes amb el que fan i per tant tinguin una actitud de caràcter negatiu i de tristesa.

Gràfic 3: Valoració de la mostra en l'àmbit personal

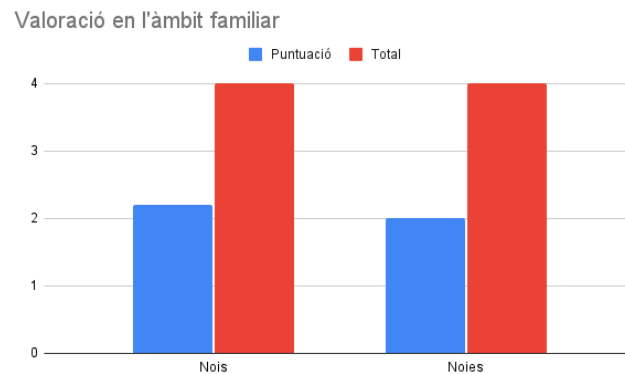
Il·lustració pròpia

A banda, dins d'aquest àmbit m'agradaria destacar que gairebé totes les variables d'estudi en la pregunta "M'agrada fer activitats esportives" han contestat que bastant o molt, això és un aspecte enriquidor i positiu, ja que aquí demostren que no totes les coses que realitzen són de caràcter negatiu i que, per tant, se senten forts en altres àmbits o talents i això fa que en aquest moment la seva autoestima augmenta.

En referència a l'**àmbit familiar**, s'ha pogut observar que hi ha una tendència més **elevada per part dels nois, però que ambdues parts estan igualitàries i tenen una autoestima mitjana envers aquest àmbit**. Aquest fet es pot remarcar amb el que diu Rello (2022) on és possible que les famílies d'aquests alumnes tinguin molt en compte la seva dificultat d'aprenentatge i busquen qualsevol suport, motivació o benefici pel seu fill/a, per tal de reforçar i augmentar la seva autoestima. Tal com menciona la mateixa autora, és possible que aquests pares, mares o tutors legals dels nens/es estiguin aplicant una sèrie d'estratègies i recomanacions com per exemple, reforçar-los sempre amb un llenguatge positiu, un bon

clima, apuntar-lo a activitats extraescolars perquè se sentin forts en un altre habilitat, realitzen esports de manera moderada, entre altres.

Gràfic 4: Valoració de la mostra en l'àmbit familiar

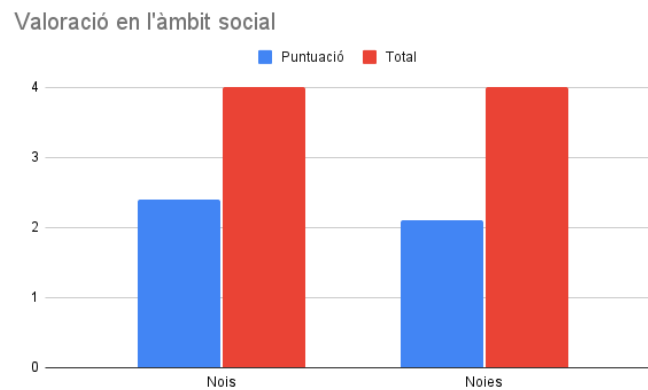

Il·lustració pròpia

A banda, també es pot preveure que aquestes famílies tinguin unes àmplies estratègies per poder aplicar i dur a terme amb els seus fills/es, per tal que el procés lector-escriptor, ortogràfic i acadèmic en l'àmbit general tingui un progrés ampli i una continuïtat per tal que el seu fill/a es vegi ajudat per aquesta part i senti un interès i una motivació. Això es pot veure destacat, en preguntes com "els meus pares em donen confiança", "em sento feliç a casa", "la meua família m'ajuda en qualsevol problema i conflicte" on aquests alumnes han respost "molt" la gran majoria. Amb aquest fet es pot arribar a demostrar que aquestes famílies són conscients d'aquesta dificultat i estan informats dels obstacles que provoca aquest trastorn de l'aprenentatge i busquen els millors recursos i estratègies per poder aplicar, en aquest cas, possiblement amb ajuda de professionals externs.

En referència l'àmbit **social i de relacions interpersonals**, es pot observar que **els nois tenen una autoestima mitjana envers les noies que la tenen més disminuïda**. Però a nivell global es pot veure que es troben en una mitjana aritmètica considerable.

Gràfic 5: Valoració de la mostra en l'àmbit social

Il·lustració pròpia

Aquest fet va fer veure que des de la institució educativa busquen molt la unió del grup classe, fomenten molt les relacions interpersonals i treballen de manera cooperativa per fomentar la inclusió i el respecte. Això, conseqüentment, té uns afectes positius en aquestes persones.

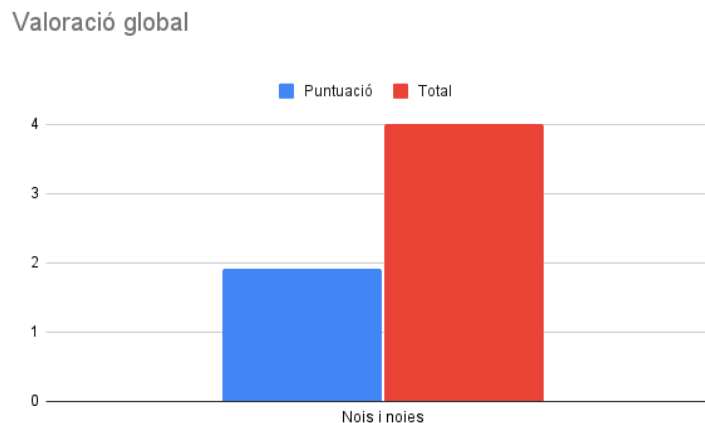
És possible que de manera indirecta, com és una institució on els agrada fomentar molt el treball en equip, executen moltes activitats o dinàmiques cooperatives, fan que es reforci molt l'habilitat interpersonal. Tot això té un impacte positiu en aquests alumnes ja se senten valorats i exitosament, la seva autoestima augmenta.

També es pot observar una tendència a què des de la institució, un dels seus punts forts és l'alumne, se centren en aquesta persona de manera individual, l'ajuden en el seu procés maduratiu, tant a nivell acadèmic com social. És possible que des de l'àmbit acadèmic no s'estiguin aplicant les estratègies suficients per abordar la seva necessitat, fet que s'ha vist en el gràfic de l'àmbit acadèmic, però per contra a nivell social, hi ha un gran treball i no hi ha una infravaloració del grup classe per la seva dificultat, probablement s'ha informat el grup de la seva dificultat i aquests nens/es rep suport i ajuda de les seves relacions interpersonals.

Finalment, s'ha realitzat una **valoració global** de les 30 preguntes envers la mostra (17 alumnes) on d'observar que hi ha una tendència **mitjana-baixa de cara a l'autoestima d'aquests alumnes**, on es pot reafirmar que aquests solen tenir l'autoestima més baixa per la dificultat d'aprenentatge que tenen. És cert que no la tenen del tot baixa, sinó que es troben en la mitjana i això és possible que sigui que des d'algunes de les parts implicades, hi hagi un treball i una implicació que ajuda al fet que aquests alumnes no tinguin l'autoestima baixa.

També és veritat que s'ha vist reflectit que on tenen més dificultats i, per tant, la seva autoestima és veu més perjudicada es en l'àmbit escolar i consegüentment en l'àmbit personal.

Gràfic 6: Valoració global de la mostra envers les preguntes

Il·lustració pròpia

Cal remarcar que des de l'àmbit acadèmic, en aquest cas des de la institució, hi ha un treball i una valoració, per tal de poder aplicar totes les estratègies pedagògiques i metodològiques als alumnes amb aquestes necessitats. També han de ser conscients que aquest trastorn de l'aprenentatge està enllaçat amb altres dificultats emocionals, conductuals, que s'han de valorar i treballar prèviament. A banda, com que és un context on s'avalua a l'alumne i es veu la seva progressió, és important sensibilitzar als docents a què no només afecta curricularment sinó que pot afectar a nivell d'altres habilitats o competències. (Col·legi de logopedes de Catalunya, 2018)

Com que de manera directa també hi ha una afectació a nivell personal, és important que des de les diferents parts implicades, hi hagi un treball i una sensibilització cap aquests alumnes, per tal que siguin conscients de les seves dificultats, potenciar la seva autoestima destacant en allò que són bons, fer entendre sobre aquest trastorn i parlar-ho per no generar frustracions, desinteressos o desmotivacions. Recordar el seu suport i aplicar recursos i estratègies. I per últim respectar les seves decisions i valorar-lo positivament. (Col·legi de logopedes de Catalunya, 2018).

Per acabar, és molt important que els professionals de l'educació facin un ús adequat del vocabulari, sense menysprear l'esforç d'aquests nens i nenes, apliquin estratègies pedagògiques adaptades a les necessitats d'aquests alumnes, que siguin clares, detallades i estructurades. En el segle el qual vivim és crucial aplicar metodologies innovadores o fer ús de les TIC per tal de fomentar la participació i la motivació.

En definitiva, tots els agents involucrats en aquests nens i nenes han d'actuar correctament, ja que totes les seves actuacions tindran un impacte i uns resultats tant a nivell personal, acadèmic com de l'entorn d'aquests que poden tenir efectes o beneficis en l'autoestima.

5. Conclusions i propostes

5.1 Aportacions de la investigació

En aquest punt, es realitzaran unes conclusions de la investigació donant resposta a les preguntes d'investigació plantejades i als objectius marcats.

En referència a les **preguntes de recerca**, les respostes que aquest estudi dona a les preguntes plantejades inicialment són:

- **De quina manera afecta l'autoestima en aquests alumnes?** L'afectació emocional cap aquests alumnes es força àmplia, ja que a nivell global solen tenir una autoestima més baixa, perquè se senten infravalorats, s'esforcen i treballen moltíssim per a després no obtenir resultats esperats; això fa que disminueixi no només la capacitat d'estudi, sinó també el posicionament amb els iguals i l'autoestima.

En afegit, els resultats acadèmics d'aquests nens i nenes, que com s'ha comentat anteriorment venen acompanyats d'un gran esforç, acaben generant frustracions, ira i tristesa enfront l'aprenentatge, fent que els anys escolars siguin un obstacle constant que afecta negativament en el seu desenvolupament integral i afecti de manera indirecta en altres contextos.

Tot això està enllaçat amb una inseguretats personal, por a equivocar-se, desmotivació, acceptacions negatives, impotència que afecta psicològicament a les metodologies d'aprenentatge i que conseqüentment porten situacions problemàtiques de conducta o emocional.

- **Com actuen els centres educatius envers aquest alumnes? Estan aplicant les mesures correctes?** És possible que des de les institucions educatives no s'estiguin aplicant totes les mesures de manera correcta o s'estiguin aplicant unes mesures de caràcter universal, això fa que la intervenció amb aquests alumnes sigui molt lineal i que en funció del grau de la necessitat requereixen més implicació i dedicació per poder arribar a establir unes mesures de caràcter addicional o intenses.

- **El professionals de l'educació estan preparats per abordar aquesta necessitat?** Personalment, considero que es necessita una formació profunda sobre com abordar les dificultats d'aquests nens o nenes, com són les actuacions que s'han de fer, quines estratègies pedagògiques s'han d'aplicar per tal que hi hagi un progrés i no hi hagi conseqüències negatives de caràcter emocional.
Han d'estar molt ben formats per tal d'abordar qualsevol aspecte, ja que una incorrecta aplicació o metodologia pot afectar a nivell emocional o conductual. Per això, s'ha d'anar amb molta cura i s'han d'aplicar totes les eines, metodologies i instruments necessaris perquè aquests nens/es sentin un interès i una motivació en el seu aprenentatge i no es produeixi un absentisme escolar.
Per acabar, no només s'han d'aplicar un pla individualitzat per aquests alumnes, sinó que s'han de buscar les millors estratègies per abordar la seva necessitat i ja no tant sol a nivell escolar, sinó a nivell personal o social.

- **Es cert que hi ha una vinculació tant gran entre el concepte d'autoestima i dislèxia?** És afirmatiu que hi ha una tendència elevada en aquests dos conceptes. És per això que hi ha d'haver un treball molt profund per abordar la necessitat, ja que si no es fa té fortes conseqüències a nivell emocional i d'autoestima.

Gràcies a l'anàlisi elaborat sobre l'estudi, s'ha pogut demostrar que hi ha una forta vinculació d'aquests dos conceptes, però no en tots els àmbits per igual. És cert que en l'àmbit familiar i social la mostra d'estudi passa per la mitja (en el familiar es troben en un 2 (noies) /2,2 (nois) sobre 4 (puntuació màxima) i en el social 2,1/2,4 de 4) això pot arribar a demostrar que des d'aquests àmbits aquest trastorn està molt treballat i, per tant, els alumnes se senten reforçats i valorats per aquestes persones. Per contra, i fent molt d'èmfasis, dins de l'àmbit acadèmic els alumnes demostren una autoestima força disminuïda en relació amb la mitjana (entre 1,3 i 1,5 de 4). Això és degut a que probablement no s'estan aplicant les mesures necessàries per abordar la necessitat i conseqüentment afecta en l'aprenentatge dels alumnes i directament en la seva autoestima. Vinculat amb aquests resultats, es pot observar que també hi ha una

tendència disminuïda de l'autoestima en l'àmbit personal (1,5 /1,7 respecte a 4), ja que aquests nens/es no senten motivats, satisfets i realitzats amb ells/elles mateixes i amb les coses que realitzen.

Per tant, a escala global, es pot observar que aquests dos conceptes estan molt vinculats i que hi ha d'haver un gran treball i esforç per part dels professionals, ja que la mitjana aritmètica demostra que aquests alumnes es troben per sota de la mitja a nivell emocional (1,8 de 4).

Aquestes preguntes d'investigació demostren la necessitat de detectar com abans possible aquesta dificultat d'aprenentatge, que s'abordi utilitzant les estratègies i metodologies pedagògiques correctes en funció de cada alumne i el seu grau perquè no afecti negativament a la seva autoestima i conseqüentment en altres contextos (social, familiar, etc.)

Per una altra banda, en funció dels objectius marcats en aquesta investigació brindin d'aportacions per a com actuar amb aquests nens/es per a la seva millora i el seu benefici emocional. La investigació ha deixat reflectit que aquests alumnes tendeixen a tenir una autoestima més baixa que els demés. També es cert que aquesta autoestima varia en funció dels àmbits i contextos en el que es troba aquests nen/a i com s'actua en cadascun d'ells.

L'estudi ha demostrat que hi ha una correlació entre els diferents àmbits. Respecte a la valoració de l'autoestima en cadascuna de les dimensions, aquesta varia i no totes tendeixen a tenir una disminució de l'autoestima. És cert que hi ha una major afectació en l'àmbit escolar. Aquesta es propaga en l'àmbit escolar, ja que és on passen més hores i on la seva progressió es veu més evolucionada i conseqüentment afecta l'àmbit personal.

Això demostra que aquests nens i adolescents amb dislèxia, a partir de les observacions realitzades, mostren una imatge negativa sobre ells mateixos fruit que no senten una motivació i un interès en les dimensions acadèmiques i més enllà a nivell personal. Això els hi pot provocar o pot generar problemes d'ansietat o conductuals.

Tots aquests aspectes fan creure que des de les institucions no s'estan aplicant les mesures necessàries per fer front aquestes dificultats i conseqüentment hi ha un impacte emocional en aquests alumnes. És per això que hi ha d'haver més formació als professionals de l'educació perquè tingui les mesures necessàries per abordar la necessitat amb èxit.

Personalment, penso que des de l'àmbit escolar s'apliquen mesures de caràcter universal envers aquests alumnes i aquestes no són les més necessàries per abordar la necessitat i aquests alumnes el que necessiten són mesures de caràcter addicional o intenses, ja que

per a ells/es és un "plus" i els ajudarà de manera més profunda en els seus aprenentatges i es veuran una progressió en les altres dimensions on hi haurà un impacte emocional.

Com a conclusió, gràcies a aquest estudi s'ha aconseguit visibilitzar que aquests dos conceptes estan estretament relacionats i tenen una afectació important en aquests alumnes. A banda també s'ha vist que gran part d'afectació es troba en l'àmbit escolar i conseqüentment en el personal, és per això que des de les institucions s'han d'aplicar les millors estratègies, metodologies i instruments per abordar la necessitat. Així doncs, aquesta investigació proposa un decàleg de recomanacions de com atendre i treballar amb aquests alumnes amb dislèxia. Aquest està decantat a les institucions educatives per tal que tingui una sèrie de consells per saber com atendre i acabar obtenint uns beneficis en els diferents àmbits treballats.

II-lustració 4: Recomanacions de com treballar amb alumnes amb dislèxia

Font: elaboració pròpia

5.2 Propostes de millora

Aquesta investigació des del seu punt inicial, tenia clar quins eren els seus objectius i cap a on es volia decantar per tal de poder solventar el problema d'investigació. Per ser autocrítica, he pogut identificar alguns punts de millora.

En primer lloc, considero que un dels punts de millora seria el fet d'haver concretat una cita amb una altra institució educativa per tal de poder aplicar el meu instrument en uns altres alumnes i realitzar comparatives per poder observar si tenen la mateixa tendència o s'aborden altres aspectes. A banda també m'ajudaria a augmentar la mostra per el meu objecte d'estudi.

Com a segon punt de millora, s'hauria pogut realitzar alguna entrevista amb el/la tutor/a d'aquests nens/es dislèxics o amb algun membre de la comissió d'atenció a la diversitat o amb algun psicopedagog de la institució per poder contrastar els resultats obtinguts en els qüestionaris i veure si en referència a aquests nens/es, valorar s'estan aplicant les mesures correctes o no per pal·liar aquesta falta d'autoestima i que afectin en menor grau possible al seu desenvolupament integral. Alhora, saber si són correctes o no, donar pautes d'innovació i punts de millora per a l'evolució d'aquests alumnes.

5.3 Línies d'investigació futures.

Durant el desenvolupament, anàlisi i buidatge de dades dels qüestionaris implementat als alumnes amb dislèxia, indiquen que la relació dels conceptes autoestima i dislèxia estan força lligats i que tendeixen a tenir una afectació directa en aquests alumnes.

És per això que no s'ha de posar punt final en aquesta investigació i que la interpretació de les dades ha generat futures línies d'investigació a treballar:

- Aprenentatges més individualitzats cap aquests alumnes.
- La figura del pedagog/a i psicopedagog /a estigui present en aquests alumnes i que sigui el/la professional que elabori i apliqui les mesures correctes
- Àmplia formació al professorat per saber quina és la millora manera d'actuar amb aquests alumnes i quines estratègies ha d'aplicar en funció del seu grau de necessitat.
- Reforçar i treballar l'educació emocional
- Treballar amb altres professionals externs la necessitat d'aquests alumnes per tal d'anar tots a una i que aquests se senti recolzat i motivat.

6. Fonts consultades

Atienza et al. (2000). Análisis de la Dimensionalidad de la Escala de Autoestima de Rosenberg en una Muestra de Adolescentes Valencianos. *Revista de psicología* 22 (1), pp. 29-42. Extret de:

https://www.researchgate.net/profile/Yolanda-Moreno-3/publication/308341043_Analisis_de_la_dimensionalidad_de_la_Escala_de_Autoestima_de_Rosenberg_en_una_muestra_de_adolescentes_valencianos/links/5a8d66f70f7e9b27c5b4ae9f/Analisis-de-la-dimensionalidad-de-la-Escala-de-Autoestima-de-Rosenberg-en-una-muestra-de-adolescentes-valencianos.pdf

Carrillo, M.S. et al. (2011). Evaluación de la dislexia en la escuela primaria: Prevalencia en español. *Psychological Writings* 4(2), pp. 35-44. Extret de <https://www.redalyc.org/pdf/2710/271022095005.pdf>

Col·legi de Logopedes de Catalunya (2018). La dislèxia: detecció i actuació en l'àmbit educatiu. *Material d'atenció a la diversitat*, Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Extret de: <http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0046/483a6539-df05-4969-ab94-2dd4ff3a5233/dislexia-eso.pdf>

García, F & Musitu, G. (2014). AF-5 Autoconcepto forma 5. Tea Ediciones (4º).

Gázquez, J.J. et al. (2006). Estrategias de aprendizaje en estudiantes de enseñanza secundaria obligatoria y su relación con la autoestima. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy* 6 (1), pp. 51-62. Extret de: <https://www.redalyc.org/pdf/560/56060103.pdf>

Gómez, A. (2020). Investigació educativa: Els paradigmes [Apunts acadèmics] Moodle URV.

Gómez, A. (2020). Investigació educativa: Classificació de la investigació educativa [Apunts acadèmics] Moodle URV.

Gómez, A. (2020). Investigació educativa: El rigor científic en la investigació qualitativa i quantitativa, [Apunts acadèmics] Moodle URV.

Gómez, A. (2020). Investigació educativa: El qüestionari com a instrument quantitatiu, [Apunts acadèmics] Moodle URV.

Gómez, A. (2020). Investigació educativa: Estratègies per assegurar el rigor en investigació quantitativa [Apunts acadèmics] Moodle URV.

Gómez, A. (2020). Investigació educativa: Investigació quantitativa i qualitativa, [Apunts acadèmics] Moodle URV.

González, N.I. et al. (2003). Autoestima en jóvenes universitarios. *Ciencias ergo sum* 10 (2), pp. 173- 179. Extret de: <https://www.redalyc.org/pdf/104/10410206.pdf>

González, M.T. (1999). Algo sobre la autoestima: qué es y cómo se expresa. Universidad de Salamanca. Extret de; <https://redined.educacion.gob.es/xmlui/bitstream/handle/11162/209151/GONZ%c3%81LEZ.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hueso, A et al. (2012). Metodologías y técnicas cuantitativas de investigación. Universidad politécnica de Valencia. Extret de: https://riunet.upv.es/bitstream/handle/10251/17004/Metodologa%20y%20tcnicas%20cuantitativas%20de%20investigacin_6060.pdf?sequence=3

Meneses, J. & Rodríguez, D. (2011). El cuestionario y la entrevista. Univeristat oberta de Catalunya. Extret de: <https://femrecerca.cat/meneses/publication/cuestionario-entrevista/cuestionario-entrevista.pdf>

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte (2021). La atención al alumnado con dislexia en el sistema educativo en el contexto de las necesidades específicas de apoyo educativo. Extret de: <https://www.educacionyfp.gob.es/dam/jcr:4f7e9108-88bc-4bf6-b188-34dd6d2c2a7f/atencion-alumnado-dislexia.pdf>

Naranjo, M.L. (2007). Autoestima: un factor relevante en la vida de la persona y tema esencial del proceso educativa. *Revista Electrónica "Actualidades Investigativas en Educación"* 7(3), pp. 1-27. Extret de: <https://www.redalyc.org/pdf/447/44770311.pdf>

Oltra, A (2020). Diseño de un programa de intervención para mejorar la autoestima de los niños y niñas con dislexia. Universidad católica de Valencia. Extret de: <https://riucv.ucv.es/bitstream/handle/20.500.12466/1365/TFG%20-%20Alexandra%20Oltra%20Gonz%C3%A1lez.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Outón, P (2002). Naturaleza de la dislexia. *Innovación educativa* 12 (1), pp. 351-361. Extret de: https://redined.mecd.gob.es/xmlui/bitstream/handle/11162/66933/pg_353-364_ineduc12.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ortega, et al . (2001). Autoestima; Un nuevo concepto y su medida. Universidad de Salamanca. Extret de: <https://redined.educacion.gob.es/xmlui/bitstream/handle/11162/173247/2868-8368-1-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Quispe, V.M. (2017). La autoestima. Universidad Cesar Vallejo. Extret de: https://repositorio.ucv.edu.pe/bitstream/handle/20.500.12692/22594/Quispe_RVM.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ramírez, D.M. (2011). Estrategias de intervención educativa con alumnado con dislexia. *Innovación y experiencias educativas* 45(6), pp. 2-13. Extret de: https://archivos.csif.es/archivos/andalucia/ensenanza/revistas/iee/Numero_49/DOLORESM ARIA_RAMIREZ_1.pdf

Ramos , C.A . (2015). Los paradigmas de la investigación científica. *Avances en psicología* 23(1), pp. 9-17. Extret de : http://www.unife.edu.pe/publicaciones/revistas/psicologia/2015_1/Carlos_Ramos.pdf

Rello, L (2018). Significado y síntomas de la dislexia. *Change dyslexia*. Extret de: https://www.superarladislexia.org/pdf/01_02_Significado%20y%20s%C3%ADntomas%20de%20la%20dislexia.pdf

Rello, L (2018). Superar la dislexia. Una experiencia personal de la investigación. (1ª ed). Extret de: https://planetadelibrosec0.cdnstatics.com/libros_contenido_extra/39/38805_Superar_la_dislexia.pdf

Rello, L. (2018). Dislexia y otras condiciones relacionadas: comorbilidades y fortalezas . *Change dyslexia*. Extret de:

https://www.superarladislexia.org/pdf/01_03_Dislexia%20y%20otras%20condiciones%20relacionadas%E2%80%93%20comorbilidades%20y%20fortalezas.pdf

Rello, L. (2022). La autoestima de las personas con dislexia. *Change dyslexia*. Extret de :

<https://blog.changedyslexia.org/la-autoestima-de-las-personas-con-dislexia/>

Rello, L. (2022). *Mindfulness y dislexia*. [Video]. Youtube.

https://www.youtube.com/watch?v=-jCSjkVy7_8&t=631s

Tamayo, S. (2017). La dislexia y las dificultades en la adquisición de la lectoescritura, *revista de currículum y formación del profesorado* 21 (1), pp. 423-432. Extret de:

<https://www.redalyc.org/pdf/567/56750681021.pdf>

Werth, R. (2019). What causes dyslexia? Identifying the causes and effective compensatory therapy. *Restorative neurology and neuroscience*, 37(6), 591-608

Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (s.f). Dislèxia. Currículum d'orientació. Extret de:

<http://xtec.gencat.cat/ca/curriculum/diversitat-i-inclusio/atencio-educativa-als-alumnes/nese/nese-derivades-de-trastorns-de-laprenentatge-i-la-comunicacio/comunicacio-i-lenguatge/dislexia/>

Zuppardo, et al. (2017). Delimitando el perfil emotivo-conductual en niños y adolescentes con dislexia, *Retos XXI* 1(1), pp. 2-17. Extret de:

<https://digibug.ugr.es/bitstream/handle/10481/61637/1521-Texto%20del%20art%C3%ADculo-7503-3-10-20200211.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

7. Annexos

Annex nº 1: Qüestionari

QÜESTIONARI

Aquest qüestionari està basat en una investigació científica per valorar l'autoestima / autoconcepte dels alumnes. Es per això que hi ha hagut un disseny de caràcter més propi, agafant de referència dos grans tests relacionats amb aquest concepte. Aquests serien el *test AF5*, que és un instrument per avaluar 5 dimensions (social, acadèmica, emocional, familiar i física) i el *test de Rosenberg*, que també serveix per detectar l'autoestima que tenen els alumnes.

A continuació trobaràs una sèrie de frases. Llegeix cadascuna d'elles amb deteniment i contestales de 1 al 4 , sent l'1 l'ítem més baix i el 4 l'ítem més alt. Escull el grau que s'ajusti més al teu criteri. Contesta les preguntes amb la màxima sinceritat possible. Aquests qüestionari és totalment anònim.

1	2	3	4
GENS	POC	BASTANT	MOLT

PREGUNTES:

1. Em sento una persona valuosa.	1	2	3	4
2. Generalment penso que sóc una persona capaç de fer bé les coses.	1	2	3	4
3. Penso que tinc qualitats i habilitats bones.	1	2	3	4
4. Sóc capaç de fer les coses tan bé com la resta.	1	2	3	4
5. Tinc una actitud positiva cap a mi mateix.	1	2	3	4
6. En general, em sento satisfet /a amb mi mateix.	1	2	3	4
7. A vegades penso que estic orgullós/a de mi mateix.	1	2	3	4
8. Em valoro positivament.	1	2	3	4
9. Faig bé les tasques escolars.	1	2	3	4
10. Tinc facilitat per fer amics/amigues.	1	2	3	4
11. Penso que serveixo per fer les coses.	1	2	3	4
12. No tinc por a fer les coses malament.	1	2	3	4

13. Els meus pares i professors pensen que sóc un bon alumne, a més d'intel·ligent i estudiós/a.	1	2	3	4
14. Les persones de referència (pares, mares, mestres, amics) consideren que faig les coses bé i no estan decepcionats.	1	2	3	4
15. No em poso nerviós /a a l'hora de fer alguna tasca.	1	2	3	4
16. M'agrada fer activitats esportives.	1	2	3	4
17. M'esforço i treballo molt a classe.	1	2	3	4
18. Faig amics/amigues amb facilitat.	1	2	3	4
19. Les persones de referència (amics, família, mestres) m'estimen.	1	2	3	4
20. Sóc una persona alegre.	1	2	3	4
21. La meva família m'ajuda en qualsevol tipus de problema o conflicte.	1	2	3	4
22. M'agrada com sóc a nivell personal.	1	2	3	4
23. Quan les persones de referència em renyen, no em poso nerviós/a.	1	2	3	4
24. Quan el mestre em diu que resolgui un exercici o em pregunta algun aspecte no em poso nerviós/a.	1	2	3	4
25. No em costa parlar amb persones desconegudes.	1	2	3	4
26. Els meus pares em donen confiança.	1	2	3	4
27. Sento que les persones de referència poques vegades em critiquen.	1	2	3	4
28. M'agrada com sóc a nivell físic.	1	2	3	4
29. Em sento feliç a casa.	1	2	3	4
30. Tinc molts amics/ amigues .	1	2	3	4

PUNTUACIÓ:

- **Menys 40:** Es tracta d'una autoestima baixa on no creu en les seves possibilitats i requereix de molts estímuls per confiar en si mateix.
- **40 – 80 (inclosos):** Parlem d'una bona autoestima. Si que es veritat que pot millorar algun aspecte, però confia en si mateix i no se sent infravalorat ni té una autoestima inflada.
- **Més de 80 :** Tracta de tenir una autoestima molt forta, si la puntuació es més de 80 considerem que l'autoestima potser un problema, ja que tenir un excés d'autoestima potser un perill per el nen/a, ja que, pot tenir problemes per valorar la realitat o tenir molta confiança en si mateix.

Annex nº2: Pauta de validació i carta de presentació

CARTA DE PRESENTACIÓ PER LA VALIDACIÓ D'UN INSTRUMENT

M'agradaria dirigir-me a vostè, amb la finalitat de poder sol·licitar la seva col·laboració com a professional expert per la validació del qüestionari per l'elaboració del meu treball final de grau. Per això considero que les teves observacions i subseqüents aportacions seran de gran utilitat.

El present instrument té com a objectiu recollir informació directa per a la investigació que estic realitzant actualment, titulada: "L'alumnat diagnosticat amb dislèxia majoritàriament té una autoestima més baixa". Aquest estaria implementat en alumnes des de 4t de primària (edat final per haver detectat aquest trastorn) fins a la secundària. Amb la finalitat de poder refutar o confirmar la hipòtesi.

Per això, aquest qüestionari té una aplicació de caràcter més propi tenint com a referència el test AF5 i test de Rosenberg. És per això que sol·licito que se'm validi aquest instrument d'investigació que adjunto, per poder abordar el meu objecte de recerca.

Per efectuar la validació de l'instrument, vostè ha de llegir les preguntes de manera detallada cada enunciat i les seves corresponents alternatives de resposta, on cada persona, ha de seleccionar segons el seu criteri (de l'1 al 4, sent 1 gens, 2 poc, 3 bastant i 4 molt).

Finalment, li agraeixo que qualsevol suggeriment relatiu amb la redacció, el contingut, pertinència o un altre aspecte que consideri rellevant per a la meua millora m'ho faci saber.

Gràcies per la col·laboració.

At : Andrea González Blanco

4t de Pedagogia, Universitat

Rovira i Virgili

07/03/2022

Annex nº 3: Document de responsabilitat

UNIVERSITAT
ROVIRA I VIRGILI

CEIPSA
Comissió Ètica d'Investigació en Persones, Societat i Medi Ambient

SOL·LICITUD D'AVUACIÓ ÈTICA

COMPROMÍS DE PARTICIPACIÓ I CONFIDENCIALITAT DE L'INVESTIGADOR PRINCIPAL I DELS MEMBRES DE L'EQUIP INVESTIGADOR

Nom i cognoms: *Andrea González Blanca*
Rol: *Investigadora principal*
Centre d'R+D: *Universitat Rovira i Virgili*
Activitat d'R+D+I: *TFG*
Títol de l'activitat d'R+D+I: *DISLÈXIA I AUTOESTIMA: com afecta a l'alumnat?*

DECLARA QUE:

Es compromet a respectar les recomanacions ètiques que emanin d'aquest Comitè.

Es compromet a desenvolupar l'activitat d'R+D+I citades del respecte a totes les normes ètiques requerides.

Es compromet a respectar la confidencialitat de les dades personals que es puguin obtenir en l'activitat d'R+D+I, tant pel que fa a l'ús acadèmic com a la difusió pública de les mateixes. Si considera que algun resultat de l'activitat d'R+D+I pogués arribar a afectar o pogués ser d'interès per a les persones o col·lectius participants, ho comunicarà amb antelació.

Es compromet a no utilitzar les dades personals obtingudes en el projecte per a altres estudis diferents. En aquest darrer supòsit, sol·licitarà abans el corresponent informe favorable d'aquest Comitè.

L'activitat d'R+D+I citada es desenvoluparà amb el suport i la participació dels membres de l'equip investigador i de l'equip de treball següents, que també es comprometen a seguir les normes citades més amunt.

Dades de l'investigador	Signatura
Nom i cognoms de l'investigador-a principal/supervisor-a <i>Andrea González Blanca</i>	
Nom i cognoms dels membres de l'equip investigador/de treball	

Lloc, data de signatura
Tarragona, 25 de Maig del 2022